

МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕКОМЕНДАЦИИ

к августовским совещаниям педагогических работников образовательных организаций Кыргызской Республики на 2022-2023 учебный год

Кутуб Билим

<http://www.kutubilim.kg>

2022-ЖЫЛ, 19-АВГУСТ №31 (10968)

АТАЙЫН ЧЫГАРЫЛЫШ

КООМДУК-ПЕДАГОГИКАЛЫК, ИЛИМИЙ-ПОПУЛЯРДУУ БАСЫЛМА / ОБЩЕСТВЕННО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ, НАУЧНО-ПОПУЛЯРНОЕ ИЗДАНИЕ

ОБРАЗОВАНИЕ –

ПРИОРИТЕТНОЕ НАПРАВЛЕНИЕ

ОСНОВНЫЕ ДОКУМЕНТЫ, РЕГЛАМЕНТИРУЮЩИЕ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТЬ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ В КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКЕ:

- Конституция Кыргызской Республики;
- Закон Кыргызской Республики «Об образовании» (2003 г.);
- Закон Кыргызской Республики «О дошкольном образовании» (2009 г.);
- Закон Кыргызской Республики «Дошкольное образование и уход за детьми» (2020 г.);
- Закон Кыргызской Республики «О государственном языке Кыргызской Рес-

- публики» (Указ Президента Кыргызской Республики от 2 апреля 2004 года №54).
- Программа развития образования Кыргызской Республики на 2021–2040 годы (Указ Президента Кыргызской Республики от 4 мая 2021 года №200);
- Государственный образовательный стандарт (2022 г.);
- Указ Президента Кыргызской Респуб-

- лики «О духовно-нравственном развитии и физическом воспитании личности» (2021 г.);
- Концепция развития гражданской идентичности Кыргыз жараны в Кыргызской Республике на период 2021–2026 годы (Указ Президента Кыргызской Республики от 13 ноября 2020 года №39);
- предметные стандарты школьного образования.

Образование сегодня становится одним из важнейших показателей успешности страны и является приоритетным направлением общественного развития в мире. Прогрессивное развитие человеческой цивилизации во многом зависит от образования.

Весь мир давно признал, что только высокообразованный человек может оказывать позитивное влияние на развитие общества, которое, в свою очередь, может стать лидером экономического, культурного и социального прогресса.

Кыргызстан – часть глобального мира, поэтому изменения, происходящие в мире, требуют соответствующих изменений в жизни общества, в том числе и в образовании Кыргызской Республики. Кроме того, этого требуют социально-экономические и социокультурные потребности нашей страны, которая ждет от молодого поколения качественных знаний и умения адаптироваться в новых условиях.

Обучение языком должно быть направлено на функциональность языковых навыков, использование информационно-коммуникационных технологий и медиаграмотности.

Для реализации межпредметной интеграции через интеграцию содержания обучения рекомендуется использование STEM-подхода к обучению (S – наука, T – технология, E – инженерия, M – математика). Также в современном образовании наблюдается большая востребованность STEAM-образования (S – наука, T – технология, E – инженерия, A – искусство и M – математика), имеющий междисциплинарный и прикладной характер. Данные подходы способствуют развитию навыков ведения творческой, исследовательской и аналитической работы, критического мышления, сотрудничества и решения проблем.

Все эти подходы являются ведущими трендами в мире и способствуют формированию модели выпускника школы, обладающего способностью к самореализации, самопознанию, самооценке, самоконтролю.

Кыргызской академией образования проводится работа по разработке предметных стандартов с включением в их содержание вопросов зеленой экономики и изменения климата, STEM, STEAM-подходов к обучению, медиаграмотности, функциональной грамотности (читательская грамотность, естественно-научная грамотность, математическая грамотность). Также предлагаются технологии, инструменты для решения поставленных задач.

Методические рекомендации могут быть использованы при проведении августовских совещаний педагогов дошкольного и школьного образования.

А.НИЯЗОВА,
ученый секретарь КАО

ФИЗИКА ЖАНА АСТРОНОМИЯ

Табият Ааламдын материалдык дүйнөсү, негизинен табият таануу илимдеринин изилдөө объектиси жана адам баласынын жашоо чөйрөсү, азыктандыруучу булагы эле эмес, илимий-техникалык өнүгүүнүн материалдык базасы болуп саналат (бардык материалдар жана заттар табияттан алынат). Ошондуктан мамлекеттин жана андагы ар бир адамдын жашоо шарты, социалдык-экономикалык абалы, илимий-техникалык жактан өнүгүүсү, экологиялык жана табигый-илимий сабаттуулугу адамдардын физика боюнча алган билимине байланыштуу.

Ал эми астрономия предмети Аалам жөнүндө билимдин маанилүү булагы болуп саналат. Окуучулардын илимий дүйнө таанымын калыптандыруу үчүн астрономия предметинин мүмкүнчүлүктөрү башка табият таануу предметтерине караганда көбүрөөк.

Астрономияны 11-класста физика предмети менен биргеликте окутууда бекирилген «Физика жана астрономия, 11-класс үчүн» деген окуу программасы жана ага ылайык келген календардык план колдонулат. Календардык планга ылайык, алгач физика боюнча окуу материалдары өтүлөт. Физиканын жарык кубулуштары (оптика) курсунун аягында жарыктын химиялык аракеттери, жарыктын кванттык касиеттери, жарыктын басымы жөнүндөгү темалар өтүлүп бүткөндөн кийин асмандагы жарык чыгаруучуларга өтөбүз. Тактап айтканда, Жылдыздуу асман, Топ жылдыздар темалары менен «Астрономиянын практикалык негиздери» главасы башталат.

Окуу сааттарынын кыскарганына ылайык келген программалар ишке кире электигине байланыштуу, 11-класста астрономия предметин окутууда ички ирилештирүү же бир нече темаларды бириктирип окутууга туура келет. Бул үчүн КББАнын Окумуштуулар кеңешинде бекитилген орто мектептин 11-классынын окуучулары үчүн «Астрономия» окуу колдонмосун (авт.-түзүүчү А.Калыбеков) колдонуу сунушталат.

Негизги нормативдик документтер. КР Жалпы билим берүү уюмдарынын 2022-2023-окуу жылы үчүн Базистик окуу планына ылайык физика предмети өткөн жылдагыдай эле 7-, 8-, 9-класстарда жумасына эки сааттан, 10-класста – 3 сааттан окутулат. 11-класста интеграцияланган физика жана астрономия предмети жумасына 3 сааттан окутулат.

Негизги окуу-нормативдик документтер:

- Кыргыз Республикасынын мектептеринде физиканы, астрономияны окутуунун предметтик стандарттары (2015) жана аларга ылайык окуу программалары.
- Быйылкы жылы физика боюнча 7-класстын окуу китеби басылып чыкты. 8-, 9-, 10- жана 11-класстарда мурдагы окуу китептер колдонулат.

ФИЗИКАНЫ ЖАНА АСТРОНОМИЯНЫ ОКУТУУНУН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ

1. Окуучуну билим алууга кызыктыруу. Физиканы өздөштүрүү математикалык билимди, логикалык жана аналитикалык ой жүгүрткө билүүчүлүктү талап кылгандыктан, бир кыйла татаал сыяктанат. Ошондуктан

тан аны окуп-үйрөнүүнүн зарыл экендигине окуучуну ынандырмайын, окуучуну предметке болгон кызыгуусун пайда кылып, ага түрткү бере албайбыз. Окуучуларды физиканы окуп-үйрөнүүгө кызыктыруучу заманбап технологиялар:

- Илимий-изилдөөчүлүк ишмердүүлүк чыгармачыл жана изилдөөчүлүк мүнөздөгү тапшырмаларды түзүү. Жаңы билимди окуучу өзү изилдеп, ачуу менен кабыл алууга шарт түзүү аталган технологиянын маңызын түзөт. Бул учурларда окуу ишмердүүлүгүнүн мотиви болуп алган билимин колдонуп, окуучунун алдына коюлган кандайдыр бир практикалык маселени чечүүгө умтулуусу эсептелет.
- Долбоордук ишмердүүлүк – окуучулардын жуптарга же топторго бөлүнүп алып, өз

зүү мүмкүнчүлүгү жок же жетишсиз. Мына ушундай шартта санариптик технологиянын жардамы менен «виртуалдык чындыкты» (техникалык каражаттардын жардамы менен түзүлгөн жана адамдын сезүү (көз, угуу, тери ж.б.) органдары тарабынан байкалган дүйнөнү) чагылдыруу абдан актуалдуу болуп эсептелет.

4. Онлайн жана оффлайн окутууда сабакка коюлган дидактикалык талаптардын аткарылышын камсыздоо, окутуунун практика менен байланышын күчөтүү. Жогоруда саналган дидактикалык талаптардын ичинен көргөзмө материалдар, практикалык тапшырмалар аркылуу окуучулардын кубулуштарды жандуу баамдоосун камсыздоо талабы физика мугалиминин астына демонстрациялык эксперименттерди,

ринин жетишсиздигинин да негизги себеби болуп эсептелет.

6. Окуучуларды PISA баалоосуна даярдоодо 7-9-класстарда физика предметинин ролу чоң. Физика предмети окуучулардын табигый-илимий сабаттуулугун калыптандыруучу предмет болуп эсептелет. PISA баалоосуна 15 жаштагы (7-8-9-класстардын) окуучулар катыштырылгандыктан, 7-8-9-класстарда окуучулар механикалык, жылуулук, электрдик жана магниттик кубулуштар менен таанышууга жетишет, ошондой эле бул кубулуштарды окуп-үйрөнүү менен, предметтер аралык байланышты да жүзөгө ашырууну өздөштүрүшөт.

7. Ийримдер, класстан тышкаркы иштер. Окуучуларды STEM-мамилесинин

негизинде физика предметине кызыктырууда физикалык-техникалык ийримдердин мааниси чоң. Бул багытта региондордо ачылган «Алтын-Түйүн» балдардын Улуттук илимий-техникалык академиясы (БУИТА) менен кызматташуу зарыл.

8. Окуучулардын мекенчилдик сезимин өстүрүү. Кыргыз Республикасынын өндүрүш тармагындагы мамлекеттик маанилүү иш-чараларды слайддар, видеофильмдер аркылуу физикалык билимдин өлкөдөгү жеңил жана оор өнөр жайларды, энергетиканы, айыл чарбасын өнүктүрүүдөгү, мамлекеттин социалдык-экономикалык абалын жакшыртуудагы маанисин түшүндүрүү аркылуу мекенчилдик сезимин күчөтүү.

Талкуулоого сунуш кылынган темалар:

1. Билим берүүнү санариптештирүү шартында физика жана астрономия предметтерин компетенттүүлүк негизде окутуунун актуалдуулугу жана өзгөчөлүктөрү.
2. Физика жана астрономия боюнча предметтик стандарттарды, окуу программаларын жана окуу-методикалык комплекстерин окутуу процессине киргизүүнүн жыйынтыктары.

3. Физиканы окутууда кездешкен кыйынчылыктар жана аны жоюунун жолдору.

4. Окутуунун инновациялык технологияларын жана интерактивдүү методдорун колдонуу тажрыйбалары.

5. Санарип технологиясын колдонууну кеңейтүү жана аралыктан окутуу тажрыйбасы жана көйгөйлөрү.

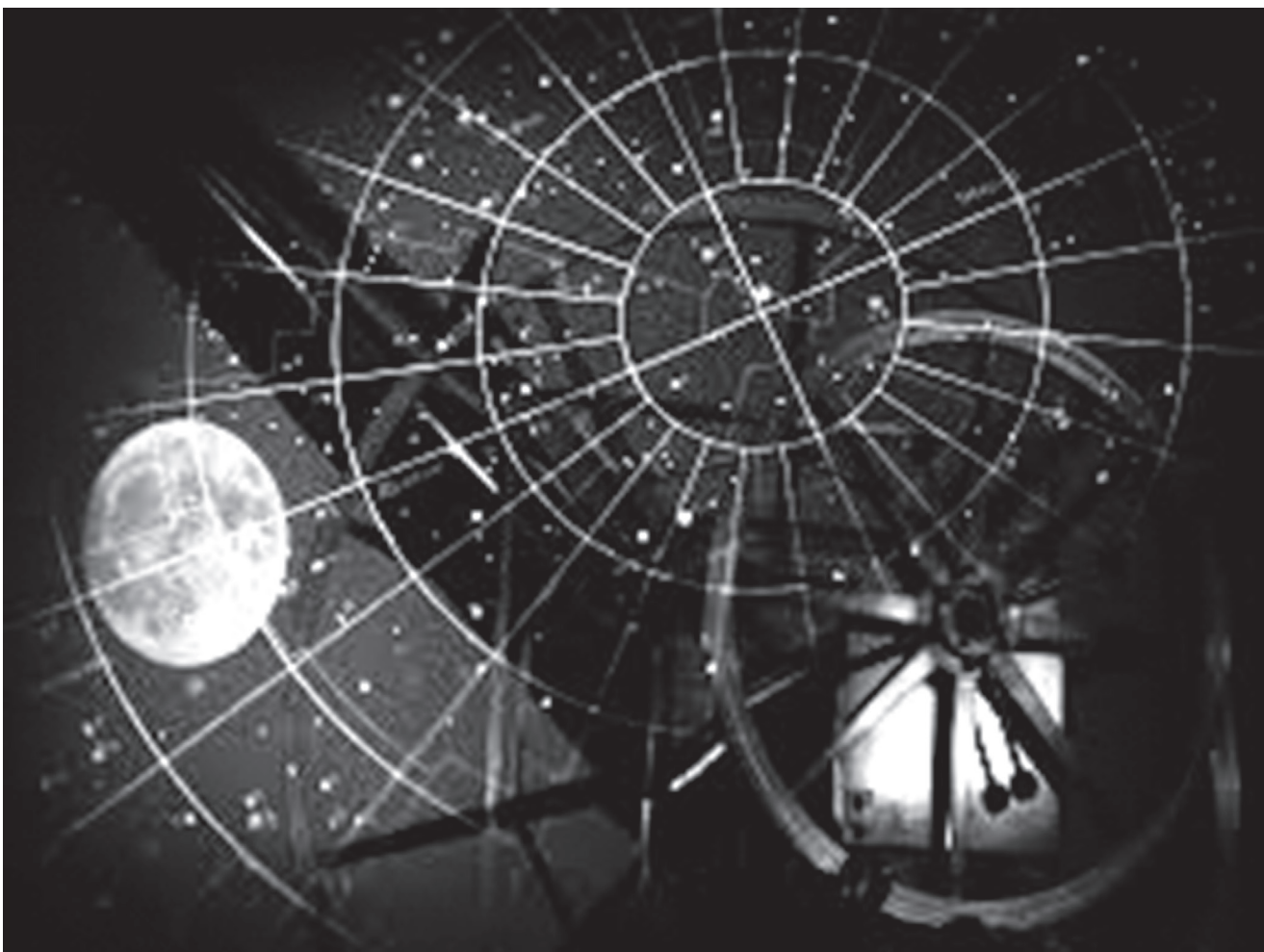
6. Мектептин физика кабинетин тийиштүү жабдыктар менен камсыз кылуу көйгөйлөрү жана аны чечүү жолдору.

7. STEM-мамилесинин негизинде окуучуларды PISA баалоосунун математикалык жана табигый-илимдер сабаттуулугуна даярдоону жүргүзүү.

8. Планетанын экологиялык коопсуздугун камсыз кылууда физикалык жана астрономиялык билимдердин маанилүүлүгүн кеңири түшүндүрүү.

9. Окуучуларды өз алдынча изилдөө иштерине, долбоордук иштерге тартуу, илимий конференцияларга, тегерек үстөлдөргө, ийримдерге, олимпиадаларга катышууга кызыктыруу.

10. Ар бир мектепте физикалык жана инженердик (технологиялык) ийримдерди милдеттүү түрдө ачуу.

алдыларынча иштөөсү. Бул технология проблемалуу-изилдөөчүлүк методдор менен биргеликте жүзөгө ашат.

- Маалыматтык-коммуникациялык технология – окутууда маалымат технологияларынын жардамында даярдалган видеофильмдердин фрагменттерин, кызыктуу сүрөттөрдү, графикаларды, формулаларды, анимацияларды, эксперименталдык түзүлүштөрдү колдонуу окутуунун натыйжалуулугун, маалыматтуулугун, көрсөтмөлүүлүгүн арттырат ж.б.

Бул технологиялар астрономияны окутууда да натыйжалуу.

2. Окутуунун принциптерин эске алуу. Тарыхка кайрылуучулук принцибине ылайык физика жана астрономия илимдериндеги жетишкендиктер, фундаменталдык ачылыштардын тарыхы, алардын бүгүнкү цивилизациялуу доордогу орду жана мааниси тууралуу маалыматтар окуучулардын предметке болгон кызыгуусун жана шыктануусун пайда кылат.

3. Санариптик технологияларды колдонуу менен аралыктан окутууга даяр болуу. Азыркы учурда республиканын басымдуу көпчүлүк мектептеринде физика жана астрономия предметтерин окутууда кубулуштун өзүн жандуу демонстрациялап көрсөтүү, эксперименталдык тажрыйбаларды жасоо, астрономиялык байкоолорду жүргү-

тажрыйбаларды өз деңгээлинде жүргүзүү, ал үчүн физика кабинеттерин жетекчилик менен биргеликте жабдуу милдетин коет.

5. Окутуу процессинде STEM-мамилени колдонуу. STEM-мамилесин колдонуу физиканы окутуу процессинде ийгиликтүү ишке ашыруу мүмкүн, себеби физика предмети технология, инженерия, математика менен абдан тыгыз байланышта. Демек, физиканы окутуу процессинде анын практикалык колдонулуштарына (технологияга), адамзаттын пайдасы үчүн жаңыча түзүлүштөрдү ойлоп табууга (инженерияга), анын тактыгын, далилдүүлүгүн камсыздоого (математикага), тектеш же башка предметтерден алган билимдердин бирдиктерин интеграциялоого басым жасалат.

Бирок бизде STEM предметтери (физика, химия, биология, математика, информатика) боюнча жаштардын билим деңгээлдери төмөн экенин жалпы республикалык тестирлөөнүн жыйынтыгынан байкоого болот. Тестирлөө жүргүзүлгөн бардык жылдарда бул предметтер боюнча тест тапшырган окуучулар тестирлөөгө катышкан жалпы окуучулардын эң аз бөлүгүн түзүп, орточо баллы да төмөн болуп келет. Тестирлөөнүн мындай жыйынтыктары «республика боюнча окуучулар негизинен гуманитардык илимдерге шыктуу» деген жалпы пикирди калыптандырган. Бул өлкөдө STEM-адисте-

ФИЗИКА И АСТРОНОМИЯ

Природа – материальный мир Вселенной. Основной объект изучения естественных наук не только среда обитания человека, источник питания, но и материальная основа для научного и технологического развития (все материалы и вещества происходят из природы). Следовательно, условия жизни государства и каждого человека проживающего в нем, социально-экономическая ситуация, научно-техническое развитие, экологическая и естественно-научная грамотность связаны со знанием физики.

Предмет астрономия – важный источник знаний о Вселенной. Возможностей предмета астрономия для формирования у учащихся знаний о научном мире больше, чем у других естественных наук. При обучении астрономии в 11-м классе используется утвержденная учебная программа и соответствующий календарный план “Физика и астрономия для 11-го класса”. В рамках этой программы сначала преподаются материалы, связанные с физикой. В конце курса по явлениям световой физики (оптики) мы перейдем к свойствам небесных светил. То есть глава «Практические основы астрономии» начинается с темы «Звездное небо» и «Созвездия».

В связи с тем, что программы, соответствующие сокращению школьных часов, ещё не применяются, в 11 классе необходимо совмещать несколько тем по астрономии на одном уроке. Для этого предлагается использовать временное учебное пособие «Астрономия» для учащихся 11 классов (автор А.Калыбеков), утвержденный Ученым советом КАО.

Согласно Базисному учебному плану для общеобразовательных организаций Кыргызской Республики на 2022-2023 учебный год, предмет физика будет преподаваться как и в предыдущие годы по 2 часа в неделю в 7, 8 и 9 классах, а в 10 классе по 3 часа. В 11 классе интегрированный предмет физика и астрономия преподаётся по 3 часа в неделю.

Основные учебно-нормативные документы, регламентирующие преподавание физики и астрономии:

► Предметные стандарты по физике и астрономии в школах Кыргызской Республики (2015 г.) и соответствующие учебные программы;

► Учебно-методические комплексы, разработанные в соответствии с данными документами.

В 7, 8, 9, 10 и 11 классах используются предыдущие учебники.

На что следует обратить внимание, чтобы преподавать физику и астрономию на современном уровне?

1. Мотивация школьников к учебе. Изучение физики кажется более сложным, поскольку требует математических знаний, логического и аналитического мышления. Следовательно, мы не можем мотивировать и заинтересовать ученика или обратить его внимание к предмету, не убедив его в необходимости изучать его. Современные технологии, которые мотивируют учащихся изучать физику:

• **Исследовательская деятельность** – создание творческих и исследовательских заданий. Суть этой технологии состоит в том, чтобы позволить школьникам исследовать и открывать новые знания. В этих случаях мотивом учебной деятельности является способность учащихся использовать полученные знания для решения какой-либо практической задачи.

• **Проектная деятельность.** Учащиеся работают в парах или группах самостоятельно. Эта технология реализована совместно с проблемными методами исследования.

• **Информационно-инновационные технологии** – использование в обучении

инновационных проекторов, видеороликов, созданных с помощью информационных технологий, интересных картинок, графики, формул, анимации, экспериментальных устройств, повышает эффективность, информативность, наглядность обучения.

Использование этих технологий эффективно и в преподавании астрономии.

2. Реализация принципов обучения. В соответствии с принципом историзма представление на уроке информации о достижениях в области физики и астрономии (истории фундаментальных открытий, их месте и значении в сегодняшнюю цивилизованную эпоху) стимулирует интерес и энтузиазм школьников к предмету.

3. Широкое использование цифровых технологий и готовность к дистанционно-

ческое применение (технологии), изобретение новых приложений научных знаний на благо человечества (инженерия), их точность, надежность (математика) и на интеграцию единиц знаний по смежным или другим предметам.

Однако результаты национального тестирования показывают, что уровень образования молодежи по STEM-предметам (физика, химия, биология, математика, информатика) низкие. За все годы тестирования учащиеся, сдавшие ОРТ по этим предметам, составляли самую малую долю из всех учеников, сдавших общереспубликанское тестирование, и набранный ими средний балл был низким. Результаты этих тестов сформировали общее впечатление, что учащиеся по республике более способны к гуманитарным предметам. Это также основная причи-

видеороликов для учащихся, отражающие роль физики в развитии легкой и тяжелой промышленности, энергетики и сельского хозяйства.

Вопросы для обсуждения:

1. Роль и значение преподавания физики и астрономии на компетентностной основе в эпоху цифрового образования.

2. Результаты внедрения предметных стандартов, учебных программ и учебно-методических комплексов по физике и астрономии.

3. Трудности в обучении физике и пути их преодоления.

4. Опыт использования инновационных технологий обучения и интерактивных методов.

5. Широкое использование цифровых технологий, постоянная готовность к дис-

му обучению. В настоящее время в большинстве школ страны нет или недостаточно возможностей для демонстрации самого явления, проведения экспериментов, астрономических наблюдений в преподавании физики и астрономии. В этом контексте представление «виртуальной реальности» (мира, созданного с помощью технических средств и наблюдаемого человеческими органами чувств (зрением, слухом, и др.) с помощью цифровых технологий, является очень актуальным.

4. Обеспечение соответствия дидактическим требованиям к уроку в процессе онлайн- и офлайн-обучения, усиление связи обучения с практикой. Среди дидактических требований, перечисленных выше, требование предоставить учащимся реальное понимание явлений с помощью наглядных материалов, практических заданий требует от учителя физики проведения демонстрационного эксперимента на должном уровне и оборудования физических кабинетов с руководителями школ.

5. STEM-подход в процессе обучения. STEM-подход можно успешно внедрить в процесс обучения физике, ведь предмет физика тесно связан с техникой, инженерией, математикой. Поэтому в процессе обучения физике акцент делается на ее практи-

на нехватки специалистов в области STEM-предметов в стране.

6. Подготовка школьников к оцениванию PISA. Предмет физика в 7-8-9-классах играет важную роль в подготовке учащихся к международному исследованию PISA. Физика – это один из предметов, формирующий естественно-научную грамотность учащихся. С помощью этого предмета учащиеся понимают, что такое природные объекты и как они связаны между собой. Ведь в 7-8-9-классах обучается первый цикл основного курса физики, в нем учащиеся могут познакомиться с механическими, тепловыми, электрическими и магнитными явлениями, а также понять межпредметные связи естественно-научных предметов.

7. Организация кружков и других внеклассных мероприятий. Физико-технические кружки играют важную роль в формировании интереса школьников к физике. В связи с этим рекомендуется сотрудничество с Национальной детской инженерной академией «Алтын-Туюн» (НДИТА) и ее филиалами в регионах.

8. Развитие патриотических чувств школьников. Активно привлекать школьников к социально значимым событиям в производственной сфере Кыргызстана, широко используя демонстрации слайдов и

танционному обучению: опыт и проблемы.

6. Пути решения проблемы оснащения школьных кабинетов физики необходимым инвентарем.

7. Применение STEM-подхода при подготовке учителей к оцениванию тестов PISA по математической и естественно-научной грамотности.

8. Адекватное объяснение важности физических и астрономических знаний в поддержании экологической безопасности планеты.

9. Привлечение учащихся к самостоятельным исследованиям, проектной работе, участию в научных конференциях, круглых столах, олимпиадах.

10. Обязательная организация кружков по физике и инженерии (технологии) в каждой школе.

Б.МУРЗАИБРАИМОВА,
к.п.н., заведующая лабораторией
естественно-научного и математического
образования КАО,
тел.: 0777555870, 0312 622370,
Р.ЧЫНЫБАЕВ,
к.п.н., ведущий научный сотрудник
лаборатории естественно-научного и
математического образования КАО,
тел.: 0312 622370, 0700 692858,

Август кеңешмелери – өлкөбүздүн жалпы педагогикалык коомчулугу үчүн салтка айланган көрүнүш. Кыргызстандын ар бир облусунун мугалимдери талкуулай турган маселелер – жаңы 2022-2023-окуу жылына карата даярдык көрүү, жалпы билим берүү уюмдары (мектеп, гимназия, лицей) аркалай турган окуу ишмердүүлүгүнүн багыттарын аныктоо.

Азыркы учурда улуттук тилди жана тарыхты, улуттук маданиятты, маданий өзгөчөлүктү жоготуу багытындагы ааламдашууну үгүттөгөн, аны өрнөк катары көрсөтүүгө аракеттенген ойлор айтылып, жаштарды өз тарабына тартууга багытталган иш-аракеттер күч алып, улуттук иденттүүлүккө жана руханий-адептик баалуулуктарга коркунуч жаралууда. Ушундай жагдайда өлкөбүздүн бардык мамлекеттик жана коомдук мекемелеринин, анын ичинде жалпы билим берүү уюмдарынын алдына «2021–2026-жылдары Кыргыз Республикасында Кыргыз жараны деп жарандардын өзүн таануусун өнүктүрүү концепциясын», «Инсандын руханий адеп-ахлактык өнүгүүсү жана дене тарбиясы жөнүндө концепцияны», «2021–2040-жылдары Кыргыз Республикасында билим берүүнү өнүктүрүү программасын ишке ашыруу боюнча 2021-2023-жылдарга карата иш-аракеттер планын», «2026-жылга чейин Кыргыз Республикасын өнүктүрүүнүн улуттук программасын» ишке ашыруу максаттары жана милдеттери коюлууда.

Ошондуктан бул максаттарды жана милдеттерди жүзөгө ашыруу жаатында мугалимдердин быйылкы август кеңешмелеринде тарыхый билимдерди берүүчү предметтик окуу ишмердүүлүгүн жана таалим-тарбиялык иштерди уюштуруу, окуучуларды кызыктыруу жана умтулдуруу, ата-энелер менен иштөө боюнча мугалимге жардам бере турган окутуу технологиялары каралат. Бул Дүйнө жана Кыргызстан тарыхы боюнча мугалимдер үчүн методикалык сунуштардын актуалдуулугун шарттайт.

Азыркы учурдагы ченемдик-укуктук базанын шартында тарыхты окутуунун негизги проблемалары. Бүгүнкү күндө тарыхты окутуудагы эң негизги проблема заманбап сапаттуу жана натыйжалуу билим берүү болуп саналат. Заманбап сапаттуу жана натыйжалуу билим берүү деген эмне? Ал үчүн биринчи кезекте тарыхый билим берүү проблемалары боюнча ченемдик-укуктук документтерди өздөштүрүү, аларга талдоо жүргүзүү жана алардагы милдеттүү талаптарды сабактык жана сабактан тышкаркы билим берүүдө аткаруу зарыл.

Социологдор глобалдуу Интернет байланышынын шартында төрөлүп жана жашап жатышкан заманбап балдар жаңы, «санариптик муун» деген тыянакка келишти. «Санариптик муунду» маалыматты кабыл алуу жана иштей билүү үчүн чексиз мүмкүнчүлүктөрү бар глобалдуу балдар деп атоого болот. Демек, азыркы учурдагы глобалдуу балдарды окутуу тарыхый билим берүүнүн экинчи бир негизги проблемасы болуп саналат. Мына ушул жана тарыхты окутуудагы жалпы мугалимдерге белгилүү болгон башка көптөгөн проблемаларды натыйжалуу чечүүгө өбөлгө болсун деген максатта тарыхты окутуу боюнча методикалык бирикмелердин кароосуна төмөнкү темалар сунуш кылынат:

Семинар-тренингдер: 1. «Тарыхый билим берүү проблемалары боюнча ченемдик-укуктук документтерди өздөштүрүү жана аларга талдоо жүргүзүү»; 2. «Тарых сабагын окутууда STEAM-технологиянын маанилүүлүгү» (КББАнын сайтында). 3. «Модулдук окутуу технологиялары». 4. «Долбоордук технология».

Тегерек отурумдар: 1. «5–9-класстарда тарых сабагын окутуунун заманбап максаты жана милдеттери»; 2. «10-11-класстарда тарых сабагын окутуунун заманбап өзгөчөлүктөрү».

Иш тажрыйбаларын алмашуу. Дүйнө жана Кыргызстан тарыхын окутуунун талаптарына ылайык 5–11-класстарда тарыхты окутуунун методдору жана ыкмалары боюнча презентациялар.

Ченемдик-укуктук документтер:

- Тарых жалпы билим берүү уюмдарынын 5–9 класстары үчүн предметтик стандарт. – Б., 2018 (КББАнын сайтында);
- Кыргыз Республикасынын жалпы билим берүү уюмдарынын 10-11-класстары үчүн «Кыргызстан тарыхы жана дүйнөлүк тарых»

Дүйнө тарыхы жана Кыргызстан тарыхы

боюнча предметтик стандарты. – Б., 2018 (КББАнын сайтында);

- Кыргызстан тарыхы: жалпы билим берүүчү уюмдар үчүн (мектеп, гимназия, лицей) программалар. 7–11-класстар. – Б., 2018;
- Дүйнө тарыхы: жалпы билим берүүчү уюмдар үчүн (мектеп, гимназия, лицей) программалар. 7–11-класстар. – Б., 2018.

Тарых курсун (Дүйнө тарыхы, Кыргызстан тарыхы) окутуунун өзгөчөлүктөрү. Бүгүнкү күндө тарыхты окутуунун максаттарын жана милдеттерин салттуу методдор менен гана жүзөгө ашыруу мүмкүн эмес, ошондуктан мугалимдер окутуунун бир кыйла оптималдуу методдорун изденип өздөштүрүүлөрү зарыл.

Окуучуларга белгилүү бир билимдерди, билгиликтерди жана көндүмдөрдү сабак учурунда гана калыптандырбастан, сабактан тышкаркы окуу ишмердүүлүгүнүн таалим-тарбия берүү процессинде дагы алардын чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүүгө жардам бере турган педагогикалык технологияларды колдонуу – бүгүнкү күндөгү билим берүүнүн башкы милдеттеринин бири.

Педагогикалык технология – бул окуучуларга жана мугалимдерге ыңгайлуу шарттарды камсыз кылуу менен окуу процессин уюштуруу, долбоорлоо жана өткөрүү боюнча биргелешкен окуу ишмердүүлүгүнүн терең ойлонуштурулуп иштелип чыккан модели.

Окуучулардын тарыхый жана коомдук-социалдык билимдерди сапаттуу жана натыйжалуу өздөштүрүүлөрү үчүн мугалим темага жараша жана окуучуларды кызыктыруу максатында төмөнкүдөй окутуу технологияларын колдонуусу зарыл:

- Инсанга багытталган окутуу технологиялары;
- Эвристикалык окутуу технологиясы;
- Диалогдук окутуу технологиялары;
- Оюн технологиялары;
- Маалыматтык-коммуникациялык технологиялар;
- Ден соолукту сактоочу технологиялар;
- Модулдук окутуу технологиясы;
- Долбоордук технология ж.б.

Айрыкча жогорку класстарда сабактын ийгиликтүү болушу үчүн окуу китебиндеги материалдардын мазмунуна эле эмес, окуучулар менен иштөөнүн формаларына жана методдоруна да олуттуу көңүл буруу керек. Мында бир кыйла натыйжалуу методдор модулдук окутуу технологиясы жана долбоордук технология болуп саналат. Төмөндө модулдук окутуу технологиясы боюнча кеңири түшүндүрмө берилди.

Модулдук окутуу технологиясынын маанилүү компоненттери:

I. Модулдук программаны мугалим өзү даярдайт. Ал окутуунун максаттарын жана ар бир теманы ырааттуу өздөштүрүүнү сабактарга бөлүштүрүп түзүп алат. Модулдук программа – бул сабактын конспекти же мугалимдин окуу материалын пландоосу эмес, бул белгилүү бир теманы өздөштүрүү боюнча окуучунун окуу ишмердүүлүгүнүн программасы.

Мугалимдин модулдук программаны түзүү боюнча иш-аракеттеринин ырааты:

- Окутуунун комплекстүү максатын аныктоо.
- Окуу материалынын мазмунун түзүү жана аны өздөштүрүүгө багытталган окуу ишмердүүлүгүнүн ыкмаларын тандоо.
- Окуу материалынын мазмунун төмөнкүлөрдү эске алуу менен сабактарга бөлүштүрүү: материалды билүүнүн баштапкы деңгээлин (кириш текшерүү); маалыматтык бөлүгүн (теманын теориялык материалы); окутуунун мазмунун тактап иштеп чыгуунун зарылчылыгын (семинарлар, конференциялар, тажрыйбалык иштер ж.у.с.); билимдердин өздөштүрүлүшүн текшерүүнүн зарылчылыгын (жыйынтыктоочу текшерүү) жана материалдын мазмунун өздөштүрүүдөгү каталарды жана кемчиликтерди ондоо.
- Алдын ала даярдалып коюлган милдеттүү жана кошумча булактардын тизмеси боюнча окуучулар үчүн адабияттарды тандоо.
- Модулдук программаны иштеп бүтүү жана анын көчүрмөлөрүн ар бир окуучуга чыгарып берүү.
- Модулдук технологиянын экинчи компоненти – модулдук сабак. Бирок бул модулдук программанын бардык сабактары модулдук болушу керек дегенди билдирбейт. Модулдук сабак, жок дегенде, эки академиялык саат болушу керек. (Профилдик окутуунун шартында дээрлик бардык сабактар эки эселенет.) Модулдук сабактын планын түзүүдө мугалим төмөнкү алгоритмди карманууга тийиш:
  - Сабактын темасын аныктоо.
  - Сабактын максатын жана күтүлүүчү натыйжаларын аныктоо жана аларды тизмелөө.
  - Окуу материалын өз-өзүнчө жыйынтык чыгарылуучу бөлүктөргө бөлүү жана алардын ар биринин максатын аныктоо.
  - Керектүү фактылык материалдарды тандоо.
  - Окуучулардын окуу ишмердүүлүгүн жүргүзүү жолдорун аныктоо.
  - Окутуунун жана текшерүүнүн формаларын жана методдорун тандоо.
  - Модулдук сабактын планын басып чыгаруу.

Модулдук окутуу технологиясы боюнча иштелип чыккан сабактын модулдук планындагы окутуу элементтери (ОЭ).

- ОЭ-0 – окутуунун күтүлгөн натыйжаларына жетүү үчүн интеграциялык максатты аныктоого багытталган;
- ОЭ-1 – тема боюнча билим деңгээлин аныктоо боюнча тапшырмаларды, жаңы материалды өздөштүрүүгө багытталган тапшырмаларды ж.б. камтыйт;
- ОЭ-2 – окуу материалын тактап текшерип чыгуу;
- ОЭ-ж (жыйынтыктоочу) – окуучу ээ болгон билимдерди жыйынтыктап текшерүүнү, сабактын жыйынтыгын чыгарууну (сабактын максаттарына жетүү даражасын баалоо), үй тапшырмасын тандоону (ал дифференцирленген болушу керек – окуучунун сабактагы жетишкендиктерин эске алуу менен), рефлексияны (башкалардын баасын эске алуу менен өз ишин баалоо) камтыйт.

Ошентип, модулдук окутуунун жүрүшүндө окуу ишмердүүлүгүнүн ыкмаларын максаттуу калыптандыруу жана өнүктүрүү жүзөгө ашырылат. Мында окуу материалынын мазмуну бул маанилүү процесстин максаттарына жетүү үчүн каражат болуп саналат.

Тарыхый-коом таануучулук илимдер боюнча мектептик билим берүүнүн «2021–2026-жылдары Кыргыз Республикасында Кыргыз жараны деп жарандардын өзүн таануусун өнүктүрүү концепциясынын» багыттарына жана аларды ишке ашыруунун ыкмаларына ылайык таалим-тарбиялык дарамети – тарых курсун (Дүйнө тарыхы, Кыргызстан тарыхы) окутуунун олуттуу өзгөчөлүгү.

Дүйнө жана Кыргызстан тарыхын окутуу тартиби. Дүйнө жана Кыргызстан тарыхын окутуу 2022/2023-окуу жылынын базистик окуу планында белгиленген окуу убактысынын чегинде жүргүзүлөт. Предметтик стандартка жана окуу программаларына ылайык «Дүйнө тарыхы» курсу биринчи жарым жылдыкта, «Кыргызстан тарыхы» курсу экинчи жарым жылдыкта жумасына 2 сааттан окутулат.

Мектептик документтерде (журнал, аттестат ж.б.) «Тарых» деген бирдиктүү аталыш менен жазылат. Негизги жана толук жалпы билим берүү уюмдарында (мектеп, гимназия, лицей) мамлекеттик бүтүрүү экзамендери Кыргызстан тарыхы боюнча тапшырылат. Ошондой эле окуучулар ЖРТда тарых предметинен тандоосу боюнча экзамен тапшыра алышат.

Сунушталган кошумча окуу-методикалык адабияттар

- «Тарыхты инсанга багыттап окутуунун технологиялары»: Мугалимдер үчүн методикалык колдонмо /А. Б. Элебесова. – Б.: «Полиграф-бумресурсы», 2017. – 152 б.
- «Кыргыз мамлекеттүүлүгүнүн өнүгүшү: класстык сааттардын методикалык иштелмелери»: Мугалимдер үчүн методикалык колдонмо/А. Б. Элебесова. – Б.: «Полиграф-бумресурсы», 2017. – 140 б.
- «Таза коом» – Кыргыз Республикасынын санариптик өзгөртүү программасы: 10–11-класстар үчүн проблемалык-өнүктүрүүчүлүк сабак//[Текст]/А.Б. Элебесова /И.Арабаев атындагы КМУ: «Тарых мектепке» илимий-методикалык журналы. – Б., 2017. – 35–40-бб.
- Интернет ресурстар.
- Талкууга сунушталган маселелер.**
  - 10–11-класстарда Кыргызстан тарыхы, Дүйнө тарыхы жана Адам жана коом предметтеринин интеграцияланган мазмунун базалык жана тереңдетилген деңгээлде тематикалык пландоо ыкмалары.
  - Педагогикалык окутуу технологиялары.
  - Долбоордук технология боюнча жыйынтыктоочу жеке долбоор жана анын тарыхты өздөштүрүү процессиндеги ролу.

МИРОВАЯ ИСТОРИЯ И ИСТОРИЯ КЫРГЫЗСТАНА

Августовские совещания стали традицией для всего педагогического сообщества нашей страны. Вопросы для обсуждения учителями каждой области Кыргызстана – подготовка к новому 2022-2023 учебному году, определение направлений учебно-воспитательной деятельности, которую будут осуществлять общеобразовательные организации (школа, гимназия, лицей).

В настоящее время нарастает угроза национальному самосознанию и духовно-нравственным ценностям, пропагандирующая глобализацию в сторону утраты национального языка и истории, национальной культуры и культурной самобытности. В этом контексте перед всеми государственными и общественными учреждениями страны, в том числе общеобразовательными организациями, ставятся цели и задачи для реализации «Концепции развития гражданской идентичности Кыргыз жараны в Кыргызской Республике на период 2021–2026 годы», «Концепции о духовно-нравственном развитии и физическом воспитании личности», «Плана действий на 2021–2023 годы по реализации Программы развития образования в Кыргызской Республике на период 2021–2040 годов», «Национальной программы развития Кыргызской Республики до 2026 года».

Поэтому для достижения поставленных целей и задач на августовских совещаниях будут рассмотрены технологии обучения, которые помогут учителям организовать учебную деятельность, которая даёт исторические знания и воспитательную работу путём вовлечения и мотивации учащихся, а также через работу с родителями. Такое положение делает актуальными методические рекомендации для учителей Мировой истории и Истории Кыргызстана.

Основные проблемы преподавания истории в действующей нормативно-правовой базе. На сегодняшний день основной проблемой в преподавании истории является современное качественное и эффективное образование. Что такое современное качественное и эффективное образование? Для этого, прежде всего, необходимо освоить нормативно-правовые документы школьного исторического образования, проанализировать их и выполнить обязательные требования к поурочным и внеурочным планам урока.

Социологи пришли к выводу, что современные дети, рожденные и живущие в условиях глобальной сети Интернет, – это новое, «цифровое поколение». «Цифровое поколение» – это глобальные дети с неограниченными возможностями получения и обработки информации. Таким образом, обучение сегодняшних глобальных детей является второй важной задачей исторического образования. В целях содействия эффективному решению этой и многих других проблем преподавания истории предлагаются следующие темы:

Семинары-тренинги: 1. «Изучение и анализ нормативно-правовых документов по проблемам исторического образования»; 2. «Значение STEAM-технологии в преподавании истории» (на сайте КАО). 3. «Модульные технологии обучения». 4. «Проектная технология».

Круглые столы: 1. «Современные цели и задачи обучения истории в 5–9 классах»; 2. «Современные особенности преподавания истории в 10–11 классах».

Обмен опытом работы: Презентации методов и приёмов обучения истории в 5–11 классах в соответствии с требованиями обучения Мировой истории и Истории Кыргызстана.

Нормативно-правовые документы:

- Предметный стандарт по истории для

5–9 классов общеобразовательных организаций. – Б., 2018 (на сайте КАО);

- Стандарт по предмету «История Кыргызстана и всемирная история» для 10–11 классов общеобразовательных организаций Кыргызской Республики. – Б., 2018 (на сайте КАО);

- История Кыргызстана: программы для общеобразовательных организаций (школы, гимназии, лицеи). – Б., 2018;

- Всемирная история: Программы для общеобразовательных организаций (школ, гимназий, лицеев). 7–11 классы. – Б., 2018.

Особенности преподавания истории (Всемирная история, История Кыргызстана). Современные цели и задачи обучения истории не могут быть решены только традиционными методами, поэтому учителям необходимо найти и освоить наиболее оптимальные методы обучения.

Одной из основных задач современного образования является использование педагогических технологий, которые помогают учащимся не только формировать определенные знания, умения и навыки на занятиях, но и развивать свои творческие способ-

мо уделять внимание не только содержанию учебника, но и формам и методам работы с учащимися. Наиболее эффективными методами являются модульная технология обучения и проектная технология. Ниже приводится подробное объяснение технологии модульного обучения.

Важные компоненты модульной технологии обучения:

I. Модульную программу составляет сам учитель. Он делит цели обучения и последовательное изучение каждой темы на уроки. Модульная программа – не конспект урока или планирование учебного материала учителем, это программа деятельности учащегося по изучению определенной темы.

Последовательность действий учителя по составлению модульной программы:

1. Определение комплексной цели обучения.

2. Отбор содержания учебного материала и выбор методов учебной деятельности, направленных на его усвоение.

3. Распределение содержания учебного материала по урокам с учётом: исходного уровня владения материалом (входной конт-

ности в образовательном процессе внеурочной учебной деятельности.

Педагогическая технология представляет собой продуманную модель совместной учебной деятельности по организации, проектированию и проведению учебного процесса, обеспечивающие комфортную среду для учащихся и преподавателей.

Для качественного и эффективного усвоения учащимися исторических и общественно-социальных знаний необходимо использовать следующие технологии обучения:

- Личностно-ориентированные технологии обучения;
- Эвристическая технология обучения;
- Диалоговые технологии обучения;
- Игровые технологии;
- Информационно-коммуникационные технологии;
- Здоровьесберегающие технологии обучения;
- Модульная технология обучения;
- Проектная технология.

Для того, чтобы обучение было успешным, особенно в старших классах, необходи-

мость; блока информации (теоретического материала темы); необходимости отработки содержания обучения (семинары, практикумы, практические работы и т.п.); необходимости контроля усвоения знаний (итоговый контроль) и коррекции ошибок и недостатков в усвоении содержания обучения.

4. Подбор литературы для учащихся из списка заранее подготовленных обязательных и дополнительных источников.

5. Завершение написания модульной программы и её распечатка для каждого ученика.

II. Второй компонент модульной технологии – модульный урок. Однако это не означает, что все уроки модульной программы должны быть модульными. Модульные уроки должны быть не менее двух академических часов. (В условиях профильного обучения практически все уроки сдвоенные.) При составлении плана модульного урока, учитель может придерживаться следующего алгоритма:

1. Определение темы урока.
2. Определение и формулировка цели урока и конечных результатов обучения.
3. Разбивка учебного материала на отдель-

ные части и определение цели каждой из них.

4. Подбор необходимого фактического материала.

5. Определение способов учебной деятельности учащихся.

6. Выбор форм и методов преподавания и контроля.

7. Распечатка модульного плана урока.

Элементы обучения (ЭО) в модульном плане урока, разработанном на основе модульной технологии обучения.

– ЭО-0 – направлен на определение цели интеграции для достижения ожидаемых результатов обучения;

– ЭО-1 – включает задания на определение уровня знаний по теме, задания, направленные на овладение новым материалом и т.д.;

– ЭО-2 – внимательно проверить учебный материал;

– ЭО-3 (завершающий) – включает обобщающий контроль знаний учащегося, подведение итогов урока (оценка степени достижения целей урока), выбор домашнего задания (должно быть дифференцированным – с учётом достижений учащегося на уроке), рефлексию (оценку своей работы на основе оценки других).

Таким образом, в ходе модульного обучения осуществляется целенаправленное формирование и развитие приёмов учебной деятельности. В этом случае содержание учебного материала является инструментом для достижения целей этого важного процесса.

Воспитательный потенциал школьного образования по историко-обществоведческим наукам в соответствии с направлениями «Концепции развития гражданской идентичности Кыргыз жараны в Кыргызской Республике на период 2021–2026 годы» и методами их реализации – существенная особенность преподавания истории (Мировая история, История Кыргызстана).

Порядок преподавания Мировой истории и Истории Кыргызстана. Мировая история и История Кыргызстана будет преподаваться в рамках базисного учебного плана на 2022–2023 учебный год. Согласно предметному стандарту и учебным программам курс «Мировая история» преподаётся в первом полугодии, курс «История Кыргызстана» – во втором полугодии, по 2 часа в неделю.

В документациях обозначается единым названием «История». В основных и полных общеобразовательных организациях (школах, гимназиях и лицеях) государственные выпускные экзамены сдаются по Истории Кыргызстана. Учащиеся имеют право выбрать предмет истории для итоговой государственной аттестации ОРТ.

Рекомендуемая дополнительная учебно-методическая литература:

- «Тарыхты инсанга багыттап окутуунун технологиялары»: Мугалимдер үчүн методикалык колдонмо/А.Б.Элебесова. – Б.: «Полиграф-бумресурсы», 2017. – 152 б. (на кыргызском языке).

- «Кыргыз мамлекеттүүлүгүнүн өнүгүшү: класстык сааттардын методикалык иштелмелери»: Мугалимдер үчүн методикалык колдонмо/А.Б.Элебесова. – Б.: «Полиграф-бумресурсы», 2017. – 140 б. (на кыргызском языке).

- «Таза коом» Кыргыз Республикасын саниптик өзгөртүү программасы: 10–11-класстар үчүн проблемалык-өнүктүрүүчүлүк сабак/[Текст]/А.Б.Элебесова//И.Арабаев атындагы КМУ: «Тарых мектепке» илимий-методикалык журналы. – Б., 2017. – 35–40-бб. (на кыргызском языке)

- Интернет ресурсы.

Вопросы, предлагаемые для обсуждения:

- Основы базового и углублённого тематического планирования интегрированного содержания предметов История Кыргызстана, Всемирная история и Человек и общество в 10–11 классах.

- Педагогические технологии обучения.

- Итоговый индивидуальный проект по проектной технологии и его роль в процессе освоения истории.

А.ЭЛЕБЕСОВА,
к.п.н., ведущий научный сотрудник
лаборатории социально-гуманитарного
образования КАО, тел.: +996 (777) 605 408

Учурдагы билим берүүнү санариптик трансформациялоо процессинде информатика предметин окутууда электрондук окутууну (ЭО), STEM мамилени колдонууну, окуучуларды программалоого үйрөтүүнү, алардын билим жетишкендиктерин баалоо боюнча Эл аралык изилдөөлөргө даярданууну, компетенттик билим берүүнү ишке ашырууну, Киберкоопсуздукту эске алуу – актуалдуу маселелерден болуп саналат.

Электрондук окутууга карата информатика мугалиминин алдында окуу процессин санариптештирүү, окуу материалдарын электрондоштуруу, электрондук журналды иштетүү, санариптик жана коммуникациялык технологиялардын түрдүү ресурстарын эффективдүү колдонуу, электрондук базаны түзүү, окуучулардын билимдерин аралыктан баалоо, электрондук окутууга карата башка предметтик мугалимдерге жардамдашуу сыяктуу даярдыктар талап кылынат.

Демек, жаны окуу жылында информатиканын мазмунун ишке ашырууда актуалдуу маселелердин чечилишин эске алуу керек.

Информатика предметин окутууда жектөөчү нормативдик документтер.

2022-2023-окуу жылында информатика предметин окутууда төмөндөгү документтерди эске алуу зарыл:

1. Кыргыз Республикасын 2018–2040-жж. өнүктүрүүнүн Улуттук Стратегиясы (<https://mfa.gov.kg/uploads/content/1036/cc1aa7e1e5d-3a35-bd69-9d52e9c1ba70.pdf>);
2. 2022-2023-жылдарга Кыргыз Республикасында башкарууну санариптештирүү жана санариптик инфратүзүмдү өнүктүрүү боюнча иш-чаралар планы (<http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/218797/10?cl=ky-k&mode=tekst>);
3. Информатика предметинин предметтик стандарты (<https://kao.kg/предметные-стандарты/>);
4. Информатика предметинин окуу программасы (<https://kao.kg/новые-программы/>).
5. 2022-2023-окуу жылына карата Базистик окуу планы.

Базистик окуу планы боюнча информатикага тиешелүү болгон сааттык окуу жүктөмдөр төмөндөгүчө. Окутуу кыргыз, орус, өзбек, тажик тилдеринде жүргүзүлгөн мектептер үчүн: 5, 6, 7, 9-класстарга жумасына – 1 саат, 8-класста жумасына – 2 саат.

Окуу планына ылайык, информатика предметин өтүүдө эгер окуучулардын саны 25 же андан көп болгон учурда 2 группага бөлүнүп өтүлөт.

Буга кошумча, жалпы билим берүү мектептери белгиленген окуу жүктөмгө ылайык окуу пландан сырткары предметтерди тереңдетип окутуу үчүн акы төлөнүүчү кошумча билим берүү кызматтарын көрсөтө алышаары Базистик окуу планда белгиленет. Аны төлөө ата-энелердин, демөөрчүлөрдүн, жергиликтүү бюджеттин эсебинен жүргүзүлөт. Ошондуктан информатиканы тереңдетип окутуу үчүн кошумча билим берүү кызматтарын жүргүзүүгө болот.

Программанын чегинде мугалим өзүнүн чыгармачылыгына ылайык мамлекеттик билим берүү стандартында белгиленген максат, милдеттерди ишке ашыруу менен предмет боюнча окуучуларда керектүү компетенттүүлүктөрдү калыптандырууга жетишүү керек.

БУЛ ЖЫЛДАГЫ ИНФОРМАТИКАНЫ ОКУТУУНУН ӨЗГӨЧӨЛүКТӨРҮ

2022-2023-окуу жылына карата КР жалпы билим берүү мектептерде информатика предметин окутууда эске алынуучу негизги өзгөчөлүктөр болуп электрондук окутууну, окуучуларга программалоону үйрөтүүнү, киберкоопсуздукту, кибербуллингди окутууну, STEM-мамилени, балдарга руханий-адептик, нравалык тарбия берүүнү эске алуу саналат.

А) Электрондук окутуу жана аны уюштура билүү – санариптик технологиянын түрдүү ресурстарын жана электрондук окуу материалдарын пайдаланып, каалаган жерден каалаган убакта уюштурулуучу окуу процессинин интерактивдүү, инновациялык түрү катары эсептелет. Электрондук окутууда санариптик жана коммуникациялык технологиялардын түрдүү ресурстары (компьютерлер жана алардын кошумча курамдары, мобилдик телефондор, планшеттер, түрдүү гаджеттер жана алардын түрдүү тиркемелери, телеви-

зорлор, Интернет тармактары жана аларды туташтыруучу каражаттар ж.у.с. ресурстар) пайдаланылат.

Электрондук окутууну ийгиликтүү ишке ашыруу үчүн негизги үч нерсени эске алуу керек: жеткиликтүүлүктү, компетенцияны жана мотивацияны камсыздоо. Жеткиликтүүлүк – окуу процессинин катышуучуларынын Интернет тармагына эркин туташуусу, компетенция – маалымат ресурстарын пайдалануудагы көндүмдүн болушу, ал эми мотивация – окуучулардын өз алдынча билим алууга кызыгуусунун жана аракетинин болушу керектигин билдирет. Окуучулардын МКТ-компетенциясы жана алардын өз алдынчалуулук мотивациясы боюнча маселелерин колго алуу керек.

Б) Программалоону, киберкоопсуздукту, кибербуллингди окутуу.

Программалоону окутуунун максаты – баланын эсептөө ой жүгүртүүсүн өнүктүрүү. Эсептөө ой жүгүртүү балдарга маселени чечүүдө креативдик ой жүгүртүүгө, окуй билүүгө, изденүүгө жана биргелешип иштөөгө көнүктүрөт. Ошондой эле программалоо аркылуу балдар жаңыча ой жүгүртүү, идея жаратуу, каталардын үстүнөн иштөө, суроо коё билүү, жообун издөө жана баштаган ишти аягына чыгаруу сыяктуу сапаттарды калыптандырууга жардам берет. Программалоонун натыйжасы – бул долбоор. Долбоор аркылуу окуучунун мүмкүнчүлүгү башкаларга көрүнөт.

«Киберкоопсуздук» жана «Кибербуллинг» темалары информатика предметинин окуу программасында 5-класстан 9-класска чейин үзгүлтүксүз каралган. Себеби мектеп окуучусу кибербуллинг деген эмне экендигин билүү жана анын түрлөрүн түшүнүү; ар түрдүү кибербуллингдин түрлөрүнөн сактануу эрежелерин билүү; тааныш эмес адамдардан түшкөн маалыматты анализдөө, контактыдагы адамдардан этият болуу; Интернетте маалыматтык коопсуздук боюнча билимдерин колдонуу, өзүнүн маалыматтарын коргой билүү, паролдорду бекемдөө, антивирустук паролдорду пайдалануу; МКТга байланыштуу зыян жана коркунуч туудурган булактарды аныктоо; аларды жоюунун жолдорун табуу; маалыматка интеллектуалдык менчик укук боюнча эрежелерди сактоо; спам, реклама, дезинформация ж.б. сактоонун принциптерин түшүндүрүү; ар түрдүү билим берүү сайттарын жана платформаларын айырмалап колдонуу; өзүнүн жеке жашоосундагы жана жеке өнүгүүсүндөгү маселелерди чечүүдө санариптик технологиялардын мүмкүнчүлүктөрүн максаттуу жана чыгармачылык менен пайдалана алуу ж.у.с билимдерге ээ болушу зарыл.

В) Билим берүүдө STEM мамилени колдонуу – бул билим берүүгө жаңыча мамиле болуп эсептелип, бала окуу китебинен сырткары табигый-илимий жана техникалык билимдерди айкалыштыруу менен маселени чечүүгө чыгармачылык мамиле кылуусу. STEM-билим берүү – бул табигый жана так илимдерди инновациялык технологиялардын жардамы менен окутуп үйрөтүүгө басым жасаган атайын багыт катары саналат. STEM мамиленин негизги базасы катары илимий методдор, математикалык моделдөөлөр, инженердик дизайн жана инновациялык ой жүгүртүү эсептелет.

STEM мамиленин алкагында информатика предметин окутуу окуучуларга жана мугалимдерге бир нече мүмкүнчүлүктөрдү берет.

STEM-билим берүү балдардын:

- логикалык жана математикалык ой-жүгүртүүсүн өстүрүүгө;
- так илимдердин позициясында жаратылышты жана технологияны таанып билүүгө;
- МКТ боюнча билимге ээ болууга жана аны пайдалана билүүгө;
- креативдүү ой жүгүртүүгө жана чыгармачылык мүмкүнчүлүгүн көрсөтүүгө;
- окууга жана изденүүгө болгон шыгын өстүрүүгө жардам берет.

STEM-билим берүү мугалимдердин:

- окуучуларды өз алдынчалуулукка багыттоодо ачык, көрсөтмөлүү кылып окутуу, көнүктүрүү ишмердигин;
- окутуудагы өзгөчө ыкмаларды пайдалануу ишмердигин;
- окуучуларды окууга кызыктыруу ишмердигин;
- МКТнын мүмкүнчүлүктөрүн кеңири пайдалануу (М.: 3D-моделдөө, Zygote Body же

Geogebra сыяктуу сайттарды) ишмердигин камсыздай алат.

Г) Балдарга руханий-адептик, нравалык тарбия берүү. Билим берүүнү санариптештирүү шартында тарбия маселесине көңүл буруу – негизги милдеттердин бири экендигин информатика мугалими эске алуусу зарыл. Тарбия иштерин жүргүзүүдө төмөнкү даярдыктарды көрүүнү сунуш кылабыз.

• **Ата-энелер үчүн материалдар.** Ата-энелерге арналган электрондук материалдарды даярдап алуу. Андай материалдар болуп: ата-энелер менен жолугушууларды, аны өткөрүүнүн пландары, программалары, Тарбия концепциясы, балдардын укугу боюнча конвенция, тарбиялык маанидеги китептер, журналдар, гезиттер, сүрөттөр, интернеттеги шилтемелер, видеолор, презентациялар ж.б. саналат.

• **Тарбиялык маанидеги материалдар.**

Окуучуларды тарбиялоо жана мотивациялоо жагын эске алуу. Ал үчүн балдарга арналган сабактан тышкары электрондук материалдарды даярдап алуу. Андай материалдар болуп окуучулар менен сабактан тышкары жолугушууларды өткөрүүнүн пландары, программалары, Тарбия концепциясы, балдардын укугу боюнча конвенция, тарбиялык маанидеги китептер, жомоктор, журналдар, гезиттер, сүрөттөр, интернеттеги шилтемелер, видеолор, презентациялар ж.б. «Дүйнөлүк байланыштагы этикалык нормалардын сакталышы», «Интернетти колдонуунун этикасы», «Ишмердүүлүк чөйрөлөрүндөгү укуктук-этикалык норма», «Маалыматтык коопсуздук» ж.у.с. темалар боюнча материалдар ж.б.

• **Тарбиялоого убакыт бөлүү жана эрк коюу.** Балдарды тарбиялоого көңүл буруу маселелерине келгенде балага күн сайын УБАКЫТ бөлүү менен анын тарбиясын акырындап калыптандырууга болоорун эстен чыгарбоо керек. Иштөө үчүн убакыт бөлүү – бул баланын ийгилигинин шарты; ойлоону үчүн убакыт бөлүү – бул баланын акылын өнүктүрүүнүн булагы; ойноо үчүн убакыт табуу – бул баланын жаштыгынын булагы; окуу үчүн убакыт табуу – бул баланын билиминин булагы; достук үчүн убакыт бөлүү – бул баланын бактысынын булагы; кыялдануу үчүн убакыт табуу – бул баланын чыгармачылыгын өнүктүрүүгө карата жол; сезимдеринизди чагылдыруу үчүн убакыт бөлүү – бул баланын кубанычына карата жол; көңүл ачууга убакыт табуу – бул баланы да, өзүндү да калыпка келтирүү жолу.

Демек, информатика предметин окутууда мугалим жогорудагы маселелердин чечилишин колго алуусу зарыл.

КОШУМЧА ОКУУ-МЕТОДИКАЛЫК КОМПЛЕКТЕР

Мугалимдер информатика предметинин окуу программасына ылайык милдеттүү түрдө өздөштүрүлүүчү предметтин минимумун жана информатиканы тереңдетип окутууга арналган кошумча адабияттарды, комплекстерди колдонсо болот.

Мугалимдерге жана окуучуларга сунушталуучу кошумча окуу-методикалык колдонмолор:

• Информатика. Технологиялык карта. 5-класстан 9-класстарга чейин. (Сабактардын болжолдуу план-конспектилери) Ибрайым кызы А. – Б., 2020.

- Эсептөө системалары. Информатика предмети боюнча кошумча окуу курал. Ибрайым кызы А., Кулмурзаева Н. – Б., 2017.
- Алгоритм жана анын жашоодо колдонулуштары. Кошумча окуу курал. Ибрайым кызы А. – Б., 2018.
- Жумушчу дептерлер. 5-8-класстар. Ибрайым кызы А. – Б., 2018.
- Phython программалоо тили. Касымалиев М.У., ж.б. – Б., 2022.

Талкуулоого сунуш кылынган маселелер

Информатика предметин окутууну жакшыртуу жана предметти окутууну өнүктүрүү проблемалары боюнча докладдарды окуу; семинарларды; тегерек үстөлдөрдү, конкурстарды, онлайн жолугушууларды ж.у.с. өткөрүү максатка ылайык.

Ошондой эле бул окуу жылындагы август методикалык кеңешмесиндеги информати-

ка мугалимдеринин секциясында төмөндөгүдөй учурдун актуалдуу маселелерин талкуулоо сунушталат:

- ✓ Информатика предметин окутууда окуучуларга программалоо көндүмдөрүн калыптандыруу;
- ✓ Информатика предметин окутууда STEM-билим берүүнү эске алуу;
- ✓ Мектепте жана информатика предметин окутууда баланын жүрүм-турум тарбиясына көңүл буруу;
- ✓ Маалыматтык коопсуздук жана киберкоопсуздуктун негиздерин окутуунун методикасы;
- ✓ Окутуу жана уюштуруу процесстерин санариптештирүү маселелери;
- ✓ Электрондук база: ата-энелердин ишеними жана окуучулардын коопсуздугу;
- ✓ Электрондук материалдар: окуу китептери, каражаттары, аларды түзүү жана колдонуу;
- ✓ Компьютердик тесттерди жана башка баалоо каражаттарын окуучулардын жетишкендиктерин объективдүү баалоо үчүн пайдалануу;
- ✓ Окуу процессинде окутуунун интерактивдүү заманбап каражаттарын (интерактивдүү доскаларды, электрондук китептерди ж.б.) колдонуу;
- ✓ Электрондук китепканалар: актуалдуу маселелер жана аларды чечүүнүн жолдору;
- ✓ Компьютердик класстарды эффективдүү пайдалануу;
- ✓ Программалоо тилдерин үйрөнүү. Программалоо тили жана олимпиада;
- ✓ Онлайн окутууда инклюзивдик билим берүүнү эске алуу;
- ✓ Мектеп окуучуларынын Интернетти эффективдүү колдонуу маданиятын калыптандыруунун мааниси;
- ✓ Интернет оюндары жана социалдык тармактар: мектеп окуучуларынын арасындагы маселелер жана көйгөйлөр;
- ✓ Адистик чеберчиликти жогорулатуу тутумунда информатика мугалиминин компетенциясын өркүндөтүү;
- ✓ Мугалимдердин «Информатиканы окутуунун теориясы жана методикасы», «Мектепте заманбап окутуунун технологиялары», «Программалоо тилдери» ж.у.с. тематикалардын алкагында кесипчиликти жогорулатуу курстарынан өтүү;
- ✓ Билим берүү процессинде баалоонун жаңы технологияларын колдонуу.

В процессе цифровой трансформации современного образования актуальными вопросами, которые необходимо учитывать при преподавании информатики, являются электронное обучение (ЭО), STEM-подход, обучение учащихся программированию, подготовка к международным исследованиям для оценки их достижений, внедрение компетентного образования, кибербезопасность и воспитание детей.

В электронном обучении от учителя информатики требуется подготовка цифровизации процесса обучения, электронные варианты учебников, использование электронных журналов, обеспечение и эффективное использование разнообразных цифровых ресурсов, создание электронной базы, дистанционное оценивание знаний учащихся, помощь другим учителям-предметникам.

Поэтому при реализации содержания информатики в новом учебном году необходимо учитывать решение этих актуальных вопросов.

При обучении информатике в 2022-2023 учебном году необходимо руководствоваться следующими нормативными документами:

1. Национальная стратегия развития Кыргызской Республики на 2018-2040 годы (<https://mfa.gov.kg/uploads/content/1036/cc1aaa7e-1e5d-3a35-bd69-9d52e9c1ba70.pdf>);

2. План мероприятий по цифровизации управления и развития цифровой инфраструктуры в Кыргызской Республике на 2022-2023 годы (<http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/218797/10?cl=ru-ru&mode=tekst>);

3. Предметный стандарт по предмету Информатика (<https://kao.kg/предметные-стандарты/>);

4. Учебная программа по предмету Информатика (<https://kao.kg/новые-программы/>).

5. Базисный учебный план на 2022-2023 учебный год.

В этом учебном году учителям информатики следует обратить внимание на следующую сетку часов недельных нагрузок, касающихся предмета Информатика. Для школ с кыргызским, русским, узбекским, таджикским языками обучения: 5, 6, 7, 9 классы – 1 час в неделю, 8 кл. – 2 часа в неделю.

Согласно Базисному учебному плану при проведении занятий по информатике класс делится на 2 подгруппы, если численность учащихся в классе составляет 25 и более человек.

Общеобразовательные организации вправе оказывать дополнительные образовательные услуги, в т.ч. и платные, учащимся с углубленным изучением отдельных предметов сверх БУП, не превышая допустимую предельную нагрузку. Оплата может производиться за счет родителей, спонсоров, местного бюджета. Поэтому для углубленного изучения информатики можно организовать дополнительные образовательные услуги.

Базовое содержание предмета обеспечивает обязательный минимум подготовки учащихся по информатике, определенный предметным образовательным стандартом.

Учителям следует творчески подходить к решению целей и задач, поставленных учебной программой, и обеспечить формирование у учащихся соответствующих предметных компетентностей согласно поставленным целям и задачам.

ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНФОРМАТИКИ

Основными особенностями преподавания информатики в общеобразовательных школах Кыргызской Республики на 2022-2023 учебный год являются электронное обучение, обучение школьников программированию, кибербезопасности, обучение защите от кибербуллинга, STEM-подход, духовно-нравственное воспитание детей.

А) Электронное обучение и его организация – это интерактивная, инновационная форма учебного процесса, организуемая в любое время из любого места с использова-

нием различных ресурсов цифровых технологий и электронных учебных материалов. В электронном обучении используются разнообразные ресурсы цифровых и коммуникационных технологий (компьютеры и их комплектующие, мобильные телефоны, планшеты, различные гаджеты и приложения к ним, телевизоры, интернет-сети и устройства их подключения и т. д.).

Для успешного электронного обучения необходимо учитывать три ключевых фактора: доступность, компетентность и мотивация. Доступность означает, что участники процесса обучения имеют свободный доступ к Интернету; компетенция – способность использовать информационные ресурсы; а мотивация – интерес и желание учащихся учиться самостоятельно. И необходимо решать вопросы ИКТ-компетентности учащихся и мотивации их самостоятельности.

Б) Обучение программированию, кибербезопасности, кибербуллингу.

Целью обучения программированию является развитие вычислительного мышления ребенка. Вычислительное мышление учит детей мыслить творчески, читать, искать и работать вместе над решением проблем. Программирование также помогает детям развивать новые навыки мышления, способность придумывать идеи, работать над ошибками, задавать вопросы, искать ответы и выполнять

разовательного подхода STEM предоставляет учащимся и преподавателям несколько возможностей.

STEM-образование детям:

- развивать логическое и математическое мышление;
- знать природу и технику с позиции точных наук;
- владеть ИКТ и уметь ими пользоваться;
- проявлять творческое мышление и творческий потенциал;
- помогать развивать навыки чтения и исследования.

STEM-образование преподавателям:

- открытая, показательная обучающая и адаптационная деятельность, направленная на ориентацию учащихся на самостоятельность;
- использование специальных методов обучения;
- мероприятия по мотивации учащихся к учебе;
- широкое использование возможностей ИКТ (Н.: такие сайты, как 3D-моделирование, Zygote Body или Geogebra).

Г) Духовно-нравственное воспитание детей. В условиях цифровизации образования учителю информатики следует учитывать, что одной из основных задач является – воспитание учащихся. Предлагаем следующую подготовку к воспитательной работе.

задания. Результатом программирования является проект. Через проект ученик показывает свои способности другим.

Темы «Кибербезопасность» и «Кибербуллинг» изучаются непрерывно в учебной программе по информатике с 5-го по 9-й класс. Это связано с тем, что учащийся должен знать, что такое кибербуллинг и понимать его виды; знать правила защиты от различных видов кибербуллинга; анализировать информацию от незнакомцев, остерегаться контактов; использовать знания по информационной безопасности в сети Интернет, умение защитить свои данные, парольную защиту, использование антивирусных паролей; выявление источников вреда и опасностей, связанных с ИКТ; найти способы их устранения; соблюдение правил интеллектуальных прав на информацию; спам, реклама, дезинформация и т.д.; объяснить принципы сохранения; дифференцировать использование разных образовательных сайтов и платформ; должны уметь целенаправленно и творчески использовать потенциал цифровых технологий в решении задач личной жизни и личностного развития и т.д.

В) STEM-подход – это новый подход в обучении, при котором ребенок творчески подходит к решению задач, сочетая естественнонаучные и технические знания в дополнение к учебнику. STEM-образование – это особое направление, которое обучает естественным и точным наукам с помощью инновационных технологий. Основой подхода STEM являются научные методы, математическое моделирование, инженерное проектирование и инновационное мышление.

Преподавание информатики в рамках об-

- Материалы для родителей. Подготовка электронных материалов для родителей. К таким материалам при встрече с родителями относятся: планы, программы, концепция образования, Конвенция о правах ребенка, учебные книги, журналы, газеты, фотографии, интернет-ссылки, видеоролики, презентации и т.д.

- Образовательные материалы. Принимать во внимание образование и мотивацию учащихся. Для этого подготовить внеклассные электронные материалы для детей. К таким материалам относятся планы и программы внеклассных встреч со школьниками, концепция образования, Конвенция о правах ребенка, учебные книги, сказки, журналы, газеты, фотографии, интернет-ссылки, видеоролики, презентации и т.д. «Соблюдение этических норм в международных отношениях», «Этика использования сети Интернет», «Правовые и этические нормы в сфере бизнеса», «Информационная безопасность» и др. материалы по темам и т.д.

- Выделять время на воспитание. Когда дело доходит до воспитания детей, важно помнить, что вы можете постепенно формировать и воспитывать своего ребенка, выделяя ВРЕМЯ каждый день. Выделить время на данную работу – условие успеха ребенка; уделять время размышлениям – это источник развития сознания ребенка; найти время для игры – источник детской юности; найти время для учебы – это источник знаний для ребенка; найти время на дружбу – источник счастья для ребенка; выделить время на мечты – это способ развить творческий потенциал ребенка; находить время для выражения

своих чувств – это способ сделать вашего ребенка счастливым; находить время для развлечений – это способ привести себя и ребенка в форму.

РЕКОМЕНДУЕМЫЕ ДОПОЛНИТЕЛЬНЫЕ УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКИЕ МАТЕРИАЛЫ

Учителя могут использовать минимум обязательных предметов в соответствии с учебной программой по информатике и дополнительную литературу и комплексы для углубленного изучения информатики.

Дополнительные учебно-методические материалы для учителей и учащихся:

- Ибирайым кызы А. Информатика. Технологиялык карта. 5-класстан 9-класстарга чейин. (Сабактардын болжолдуу план-конспектиери) – Б., 2020.
- Ибирайым кызы А., Кулмурзаева Н. Эсепт системалары. Информатика предмети боюнча кошумча окуу курал. – Б., 2017.
- Ибирайым кызы А. Алгоритм жана анын жашоодо колдонулуштары. Кошумча окуу курал. – Б., 2018.
- Ибирайым кызы А. Жумушчу дептерлер. 5-8-класстар. – Б., 2018.
- Касымалиев М.У. и др. Python программалоо тили. – Б., 2022.

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ДЛЯ ОБСУЖДЕНИЯ

В целях эффективности августовских совещаний, учителям информатики рекомендуется проводить: семинары, круглые столы, презентации, публичные доклады о состоянии и результатах развития обучения информатике и ИКТ и о цифровизации образования.

Предлагаются следующие актуальные темы для обсуждения:

- ✓ Развитие у учащихся навыков программирования при обучении информатике;
- ✓ Учет STEM-подхода при обучении информатике;
- ✓ Воспитание детей и их поведение в школе при обучении информатике;
- ✓ Методика обучения основам информационной безопасности и кибербезопасности;
- ✓ Вопросы цифровизации учебно-организационных процессов;
- ✓ Электронная база данных: доверие родителей и безопасность учащихся;
- ✓ Электронные материалы: учебники, инструменты, их создание и использование;

- ✓ Применение компьютерных тестирований и других оценочных ресурсов для объективной оценки достижений учащихся;
- ✓ Возможности электронных форм учебников для организации образовательной деятельности учащихся по информатике;
- ✓ Проблемы эффективного использования компьютерных классов;
- ✓ Применение интерактивных средств обучения (интерактивные доски, электронные учебники и т.д.) в учебном процессе;
- ✓ Эффективное использование интернета и мультимедийных технологий на уроках информатики;
- ✓ Формирование культуры учащихся по использованию интернета;
- ✓ Изучение языков программирования. Языки программирования и олимпиады;
- ✓ Рассмотрение инклюзивного образования в онлайн обучении;
- ✓ Интернет-игры и социальные сети: вопросы и проблемы школьников;
- ✓ Курсы повышения квалификации по различным темам для учителей: «Теория и методика обучения информатике», «Современные технологии обучения в школе», «Языки программирования» и др.
- ✓ Использование новых технологий оценивания в образовательном процессе.

ИБИРАЙЫМ кызы Айжан,
к.п.н., старший научный сотрудник,
заведующая лабораторией технологии,
искусства и культуры здоровья КАО,
тел.: (0312) 665225, 0779 335 133

Биологиялык билимдер ар бир адамдын табиятка, коомго, өзүнө карата мамилелик маданиятынын өзөгү болуп эсептелет.

2022-2023-окуу жылында Кыргыз Республикасынын жалпы билим берүүнүн Мамлекеттик стандартына, биологиянын предметтик стандартына негизделип жазылган 7-8-9-класстарынын кыргыз жана орус тилиндеги мектептер үчүн окуу китептери жана мугалимдер үчүн окуу методикалык колдонмолор, окуучулар үчүн жумушчу дептерлери мектеп практикасына кирүү алдында турат.

Учурдун дагы бир маанилүү маселелеринин бири болгон биологиялык билим берүүнү маалыматташтыруу негизинен 4 багытта жүрүшү зарыл:

- Биринчи багыты – учурдагы заманбап табигый илимий билим берүүнү илимий жактан таанууда алдыңкы принциптеринин бири болгон маалыматташтыруунун биологиялык билим берүүнүн максатында, милдеттеринде, алдыңкы баалуулуктарында, мазмунунда чагылышы саналат.

- Экинчи багыты – электрондук билим берүү ресурстарынын жана адабияттарынын пайда болушу менен биологиялык билим берүүнүн формаларынын жана методдорунун системасын өнүктүрүү.

- Үчүнчү багыты – виртуалдык деңгээлде биологиялык жана экологиялык экскурсияларды иш жүзүнө ашырып, принципалдуу жаңы мүмкүнчүлүктөрдү жаратуу.

- Төртүнчү багыты – телекоммуникациялык проектилердин негизинде биологиялык билим берүүнүн сабактан сырткаркы учурларын көбөйтүү жана аны өркүндөтүү.

Жогоруда айтылгандардын бардыгы биологиялык билим берүүнүн көйгөйлөрүн жакшы түшүнүп аларды чечүү жолдорун издөөгө мүмкүндүк берет.

НЕГИЗГИ НОРМАТИВДИК ДОКУМЕНТТЕР
2022-2023-окуу жылында биология предметин окутууда төмөндөгү документтерди эске алуу зарыл:

1. Кыргыз Республикасын 2018–2040-жж. өнүктүрүүнүн Улуттук Стратегиясы (<http://www.president.kg>);

2. 2022-2023-жылдарга Кыргыз Республикасында башкарууну санариптештирүү жана санариптик инфра түзүмдү өнүктүрүү боюнча иш-чаралар планы (<http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/218797/10?cl=ky-k&mode=tekst>);

3. Кыргыз Республикасынын жалпы билим берүү уюмдарында 5-11-класстар үчүн биология боюнча предметтик стандарт (<https://kao.kg/предметные-стандарты/>);

4. Биология боюнча 6-11-класстар үчүн окуу программасы (<https://kao.kg/новые-программы/>).

БИОЛОГИЯНЫ ОКУТУУНУН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ

Биология илими дүйнөгө болгон илимий көз караштын маанилүү звеносу катары төмөнкү фундаменталдуу суроолорго жооп берет: Тиричилик деген эмне? Адамдын келип чыгышы, бул жашоодогу максаты жана маңызы кайсылар, анын биологиялык жана социалдык жаратылышы эмнеде? Адамдын адеп-ахлактык, искусстволук жана диндик булактары кайсылар? Адамдын ишмердүүлүгүнүн жаратылышка тийгизген таасирлери кандай? Жер планетасында адамды жана тиричиликти кантип сактап калуу керек?

Бул суроолорду чечүүдө биология илимин гумандаштыруу, б.а. милдет, жоопкерчилик, жакшылык, жыргалчылык деген терминдер менен бирге биологияны окутуу зарыл.

Базистик окуу планы боюнча биология 6-класс “Өсүмдүктөр, бактериялар, козу карындар, эңилчектер”, биология 7-класс “Жаныбарлар”, биология 8-класс “Адам жана анын ден соолугу”, биология 9-класс “Тиричиликтин жалпы мыйзам ченемдүүлүктөрү” курстары – 2 сааттан, биология 10-11-класс “Жалпы биология” курстары – 1 сааттан класстан класска белгилүү бир ырааттуулукта окутулат. Биология курстарынын мындай ырааттуулукта окутуунун өзгөчөлүгү болуп тирүү организмдерди үйрөнүүнүн систематикалык топторуна ылайык жүргүзүлгөндүгү саналат. Бул өз кезегинде биологиялык түшүнүктөрдү белгилүү бир ырааттуулукта жө-

нөкөйдөн татаалга карай өнүктүрүп окутууга шарт түзөт. Биологиянын улам бир курсун окуп жатып окуучулар клетканын түзүлүшүнүн, организмдердин түзүлүшүнүн, алардын аткарган функцияларынын, көбөйүү жолдорунун уламдан-улам татаалданып бара жатканына ынанышат.

Биология предмети боюнча виртуалдык, электрондук лабораторияны түзүүгө каражат табуу маселеси курч коюлуш керек. Себеби азыр дээрлик көпчүлүк мектептерде мурунку лабораториялык жабдыктар эскирип жок болуп кеткен. Жаңы приборлор дегеле сатылып алынган эмес. Ошондуктан санариптештирүү шартында мектептик табигый илимий билим берүүнү электрондук, виртуалдык лабораториялар менен камсыз кылуу мезгилдин талабы болуп турат. Учурда био-

нен сабактын максатына, жаңы теманын маңызына карай: Эмнеге басым жасоо керек? Окуучулардын компетенттүүлүктөрүнүн калыптанышына кантип көмөктөшүү керек? ж.б. нерселерге көңүл бурулат. Мугалимдер сабактын максатын койгондо өзүнүн гана аракеттерине эмес, окуучулар кандай компетенцияларга ээ болоорун аныктоого көңүл бурушу зарыл.

Окуучулардын билимин текшергенде репродукциялык суроолорго, башка сөз менен айтканда окуучулар жооп катары окуганын кайра айтып бергенине көп убакыт кетирбей, алган билимин колдонуп, ой жүгүртүүнү талап кылган продукциялык суроолорго көбүрөөк басым жасалышы керек. Бул үчүн компетенттүүлүккө багытталган тапшырмалар менен окуучуларды иштетүү зарыл. Ушул

БИОЛОГИЯ

логиянын предметтик маалыматтык заманбап билим берүүгө кагаздагы жана электрондук методикалык комплекстер (ЭМК) жана аларды колдонуунун каражаттары, ошондой эле, ал ресурстарды башкаруу инструменттери каралууда. Жогорудагы айтылгандарды ишке ашыруу үчүн 7-класс биология курсунун лабораториялык, практикалык иштерин электрондук форматта жасап YouTube каналына жайгаштыруу иштерин аткарып жатабыз. Мисалы, автор тарабынан 7-класс биология курсунун “Инфузориянын түзүлүшү жана көбөйүшү” деген темадагы №1 лабораториялык иши YouTube каналына жайгаштырылды жана аны ушул шилтеме менен көрүүгө болот: <https://www.youtube.com/watch?v=Ou6BdPfjQmk>.

Ар бир биология сабагында негизги жана биология предметинин компетенттүүлүктөрү ар бир сабакта чечилип турушу керек. Биология предметинин компетенттүүлүктөрү: 1. Жандуу объекттерди таануу жана баяндап берүү ПК-1; 2. Биологиялык процесстер жана кубулуштарды илимий жактан түшүндүрүү ПК-2; 3. Жаратылыштагы ар түрдүү көрүнүштөрдү, өзгөрүүлөрдү илимий далилдерди пайдалануу менен чечүү ПК-3. Анда негизи-

шартта гана окуучулар алган билимдерин жашоосунда, турмуш-тиричилигинде колдонот; биологиялык тажрыйбаларды коёт, алардын жыйынтыктарын түшүндүрөт; китептерден, биологиялык сөздүктөрдөн жана маалыматтамалардан, электрондук басылыштардан жана интернет-ресурстарынан өз алдынча биологиялык маалыматтарды табат.

Мындан тышкары биология мугалимдерине “чакыруу” – “түшүнүү” – “ой жүгүртүү” технологиясын пайдаланууну сунуш кылабыз. Бул окутуу технологиясы окуучуларды сынчыл ой жүгүртүүгө үйрөтөт.

Сунушталуучу кошумча окуу-методикалык материалдар

7-класс, биология “Жаныбарлар” курсу боюнча электрондук лабораториялык иштердин жыйнагын сунуштайбыз (<https://www.youtube.com/watch?v=Ou6BdPfjQmk>).

Мындан сырткары биология мугалимдери төмөнкү булактардан дагы маалымат алышса болот:

1. Портал www.mediasabak.org – “Массалык маалымат каражаттарын колдоо борбору” Фондунун медиа сабак-сайты. Анимация жана видеосабактардан, практикалык көнү-

гүүлөрдөн, тесттерден жана адабияттардан турат.

2. <https://www.bb.edu.gov.kg/> – «Билим булагы» – бул Кыргыз Республикасынын билим берүү уюмдарынын 5-9-класстары үчүн мектеп предметтери боюнча окуу материалдарынын мультимедиялык комплекси.

3. <https://kitep.edu.gov.kg> – Сайт кыргыз, орус, өзбек жана тажик тилдеринде окуган мектептердин окуучулары үчүн 400гө жакын окуу китептерин жана окуу материалдарын камтыйт.

4. <https://lib.kg/lib/school/> – сайт окуу материалдарды, китептерди камтыйт.

5. <https://www.ibilim.kg> – окуу-методикалык материалдар окутуу кыргыз жана орус тилдеринде жүргүзүлгөн мектептерде колдонууга арналган, билим берүү стандарттарына жооп берет.

6. <http://www.testing.kg/ru/v-pomosch-abiturientu/videouroki-po-podgotovke-k-ort..html> – видеосабактар, ЖРТ га даярдоо боюнча материалдар бар.

7. www.bizdin.kg/ – кыргыз тилиндеги көптөгөн китептер, аудио жана видеоматериалдар бар.

8. www.bilimkeni.kg – сайтта билим берүү ресурстары жана кыргыз тилиндеги 700 видеосабактар бар.

9. www.tili.kg/ – Интерактивдүү орусча-кыргызча жана кыргызча-орусча онлайн сөздүктү камтыган интернет-ресурс ж.б.

Талкуулоого сунушталган маселелер:

1. Биология 7-9-класстарынын окуу китеби, мугалимдер үчүн методикалык колдонмо, окуучулардын жумушчу дептеринин түзүлүшү, мазмуну жана аларды колдонуу.

2. Биология предметин окутуу ишинде жаңы маалыматтык технологияларды, окутуунун интерактивдүү формаларын жана методдорун колдонуу боюнча алдыңкы тажрыйбалар менен таанышуу.

3. Биология предметинин алкагында таалим-тарбия берүүдөгү кыйынчылыктар, алардын пайда болуу себептери жана четтетүү жолдору.

4. Биология боюнча календардык жана тематикалык пландоо маселелери.

5. PISA – 2025 эл аралык изилдөөгө даярдыктардын жүрүшүн жана STEM билим берүү боюнча жолдорун аныктоо.

Биологическое знание является ядром культурного отношений каждого человека с природой, обществом и самим собой.

В 2022-2023 учебном году учебники для школ на кыргызском и русском языках для 7-8-9 классов, написанные на основе Государственного стандарта общего образования КР и предметного стандарта по биологии, а также методические пособия для учителей и рабочие тетради для учащихся войдут в школьную практику.

Актуализация современных тенденций в образовательной практике невозможна без их анализа. К таким тенденциям относятся: многоуровневое образование; гибкость, открытость, вариативность, непрерывность поликультурность образования, этнорегиональная направленность и подготовка к исследованию PISA, в котором наши учащиеся будут участвовать в 2025 году.

Одной из важнейших современных проблем биологического образования является цифровизация. Цифровизация должна идти по четырем основным направлениям.

Первое направление – это отражение информатизации, которая является одним из ведущих принципов в научном признании современного естественно-научного образования, в целях, задачах, ценностях и содержании биологического образования.

Второе направление – развитие системы форм и методов биологического образования с появлением электронных образовательных ресурсов и литературы.

Третье направление – создание принципиально новых возможностей путем проведения биологических и экологических лабораторно-практических работ, экскурсий на виртуальном уровне.

Четвертое направление – увеличение и совершенствование внеурочной деятельности биологического образования на основе телекоммуникационных проектов.

Все вышеизложенное позволит лучше понять проблемы биологического образования и найти новые пути его изучения.

ОСНОВНЫЕ НОРМАТИВНЫЕ ДОКУМЕНТЫ

При обучении биологии в 2022-2023 учебном году необходимо учитывать следующие документы:

1. Национальная стратегия развития Кыргызской Республики на 2018–2040 годы (<http://www.president.kg/>);

2. План мероприятий по цифровизации управления и развития цифровой инфраструктуры в Кыргызской Республике на 2022-2023 годы (<http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/218797/10?cl=ru-ru&mode=tekst>);

3. Предметный стандарт по биологии для 5–11 классов общеобразовательных организаций Кыргызской Республики (<https://kao.kg/предметные-стандарты/>);

4. Учебная программа по биологии для 6–11 классов (<https://kao.kg/новые-программы/>).

ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ БИОЛОГИИ

Биология как важная часть научного мировоззрения, отвечает на следующие фундаментальные вопросы: Что такое жизнь? Каково происхождение человека, его значение и сущность в этой жизни, какова его биологическая и социальная природа? Каковы нравственные, искусственные и религиозные истоки человека? Каковы последствия деятельности человека для окружающей среды? Как спасти жизнь на планете?

В решении этих вопросов нужна гуманизация биологической науки, т.е. учить биологию необходимо наряду с понятиями долг, ответственность, добро и благополучие.

Согласно Базисному учебному плану биология в 6 классе «Растения, бактерии, грибы, лишайники», биология в 7 классе «Животные», биология в 8 классе «Человек и его здоровье», биология в 9 классе курс «Общие закономерности жизни» изучается по 2 часа,

биология в 10-11-классах «Общая биология» - по 1 часу в неделю. Особенностью преподавания курсов биологии в этой последовательности является то, что живые организмы преподаются по систематическим группам. Это, в свою очередь, дает возможность развивать и преподавать биологические понятия в определенной последовательности от простого к сложному. Изучая первый курс биологии, учащиеся убеждаются, что строение клеток, строение организмов, их функции, способы размножения становятся все более сложными.

На сегодняшний день остро стоит вопрос о создании в школах виртуальной электронной лаборатории по биологии. В школах лабораторное оборудование не обновлялось на протяжении многих лет. Поэтому в условиях цифровизации пришло время обеспечить школьное естественно-научное образование электронными, виртуальными лабораториями.

В настоящее время для современного обу-

При проверке знаний учащихся не следует уделять много внимания вопросам простого воспроизведения учебного материала, необходимо предлагать учащимся компетентностно-ориентированные задания. Только при этом условии учащиеся будут использовать полученные знания в своей жизни и жизнедеятельности; ставить биологические опыты, объяснять их результаты; самостоятельно находить биологическую информацию в книгах, биологических словарях и справочниках, электронных изданиях и Интернет-ресурсах.

Мы предлагаем учителям биологии ак-

те размещены учебные материалы и книги.

5. <https://www.ibilim.kg> - на сайте размещены учебно-методические материалы предназначены для использования в школах, где обучение ведется на кыргызском и русском языках.

6. <http://www.testing.kg/ru/v-pomosch-abiturientu/videouroki-po-podgotovke-k-ort..html> – видеоуроки, материалы по подготовке к ОРТ.

7. www.bizdin.kg/ – на сайте размещены много книг, аудио и видео материалов на кыргызском языке.

БИОЛОГИЯ

чения предмета биологии рассматриваются бумажно-электронные методические комплексы (ЭМК) и средства их использования, а также инструменты управления ресурсами. В целях реализации вышеизложенного мы делаем лабораторно-практические работы для 7 класса в электронном формате и размещаем их на канале YouTube. Например, лабораторную работу для 7 класса на тему «Строение и размножение инфузорий» мы разместили на YouTube-канале и можно посмотреть по этой ссылке: <https://www.youtube.com/watch?v=Ou6BdPfjQmk>.

На каждом уроке биологии необходимо развивать ключевые и предметные компетентности по биологии. Предметные компетентности по биологии: Распознавание и описание живых объектов ПК-1, Научные объяснения биологических процессов и явлений ПК-2, Решение различных изменений и явлений в природе с использованием научных доказательств ПК-3. Затем надо делать акцент на такие вопросы: Что следует подчеркнуть? Как способствовать формированию компетенций учащихся? и т.п. Когда учителя ставят цель урока, они должны ориентироваться на определение того, какие компетентности приобретут учащиеся.

тивно использовать технологию «вызов» - «осмысление» - «размышление», поскольку данная технология обучения учит учащихся мыслить критически.

Рекомендуемые дополнительные учебно-методические материалы

Предлагаем сборник электронных лабораторных работ по курсу биологии «Животные» для 7 класса (<https://www.youtube.com/watch?v=Ou6BdPfjQmk>).

Также учителя биологии могут получить информацию из следующих источников:

1. Портал www.mediasabak.org – Сайт медиауроков Фонда «Центр поддержки СМИ». Состоит из анимационных и видеоуроков, практических занятий, тестов и литературы.

2. <https://www.bb.edu.gov.kg/> – «Билим булагы» представляет собой мультимедийный комплекс учебных материалов по школьным предметам для 5–9 классов организаций образования Кыргызской Республики.

3. <https://kitep.edu.gov.kg> – На сайте размещено около 400 учебников и учебных материалов для учащихся школ, обучающихся на кыргызском, русском, узбекском и таджикском языках.

4. <https://lib.kg/lib/school/> – На сай-

8. www.bilimkeni.kg – размещены 700 видеоуроков.

9. www.tili.kg/ – Интернет-ресурс, включающий интерактивный русско-кыргызский и кыргызско-русский онлайн-словарь и др.

Вопросы, предложенные для обсуждения:

1. Обсуждение структуры, содержания учебника, пособий для учителей, рабочих тетрадей учащихся по предмету биология для 7-9 классов.

2. Передовой опыт по применению новых информационных технологий, интерактивных форм и методов обучения в преподавании предмета биология.

3. Основные проблемы преподавания биологии, пути их решения.

4. Вопросы календарно-тематического планирования школьного курса биологии.

5. Подготовка к исследованию PISA-2025, определение путей обучения биологии на основе STEM-подхода.

М.САТЫБЕКОВА,
к.п.н., доцент, ведущий научный сотрудник
лаборатории естественно-научного и
математического образования КАО,
тел.: 0708 623 981

I. АКТУАЛДУУЛУГУ

Кыргызстандын дүйнөлүк билим берүү жана экономикалык мейкиндикке интеграциясы билим берүүнүн сапатын жогорулатууга багытталган жана англис тили сабагында окуучулардын негизги жана предметтик компетенцияларын калыптандыруу аркылуу жаңы ыкмаларды ишке ашырууну талап кылат.

Кыргыз Республикасынын мектептеринде англис/чет тилин окутуунун максаты көп кырдуу өзгөрүп жаткан, санариптик дүйнөдө гармониялуу инсанды тарбиялоо болуп саналат. Заманбап мектеп чет тилин маданияттар аралык баарлашуу, көз карашты, ой жүгүртүүнү өркүндөтүү, ошондой эле окуу иш-аракеттериндеги жана чыныгы жашоодогу көйгөйлөрдү чечүү үчүн колдоно алган инсандарды тарбиялайт. Англис тилин окутуу бүтүндөй окуу процессинин коммуникативдик багытына, тилдик көндүмдөрдүн функционалдуулугуна, тилдин бардык аспектилерин жана кеп ишмердүүлүгүнүн түрлөрүн комплекстүү өнүктүрүүгө, окутуу процессине дифференциалдуу мамиле жасоого, окутуунун мазмунун интеграциялоого, ошондой эле маалыматтык-коммуникациялык технологияларды жана медиа сабаттуулукту колдонууга негизделиши керек. Бул ыкмалар материалды өздөштүрүүдө окуучулардын мотивациясын жана жигердүүлүгүн калыптандырууга, негизги жана предметтик компетенттүүлүктөрүн өнүктүрүүгө өбөлгө түзөт, ошондой эле ар бир окуучунун индивидуалдуулугун эске алуу менен англис тилинин предметинин тарбиялык-өнүктүрүүчүлүк потенциалын толук ишке ашырат.

Негизги мектепте англис тилин үйрөнүү төмөнкү милдеттерди аткарууга багытталат:

Когнитивдик (таанып-билүүчүлүк) – баарлашуунун максаттарына жетүү үчүн тил каражаттарын тандап алуу жана колдонуу жөндөмү, ошондой эле окуу материалын өз алдынча изилдөөнүн ар кандай ыкмаларын, анын ичинде жаңы маалыматтык технологиялардын негизинде колдонуу аркылуу жалпы жана атайын окуу жөндөмдөрүн өнүктүрүү.

Жүрүм-турум – социалдык-тиричилик, социалдык-маданий, окуу чөйрөлөрүндө чет тилде түшүнүү жана баарлашуу үчүн, ошондой эле заманбап дүйнөдө өзүн-өзү аныктоо үчүн кеп ишмердүүлүгүнүн түрлөрүнө (угуу, окуу, сүйлөө, жазуу) жетиштүү деңгээлде ээ болуу.

Баалуулуктар – өзүн-өзү өнүктүрүү жана дүйнөнү таанып-билүү, ошондой эле улуттук иденттүүлүктү аныктоонун байланыш каражаты катары чет тилин окуп-үйрөнүү баалуулугун таануу.

Туруктуу өнүгүүнүн максаттарына жетүү үчүн, сапаттуу билим берүү (ТОМ 4), англис тили сабактарында окуучулар башка элдердин маданияты менен таанышат, өз өлкөсү жана башка мамлекеттер жөнүндө кызыктуу фактыларды билишет, өз билимдерин колдонууга жана коомчулуктун жыргалчылыгы үчүн иш-аракеттерди жасоого даяр.

Ошол эле учурда окуучулар окуу максаттарына жетүү жана реалдуу турмуштагы көйгөйлөрдү чечүү үчүн этностук, расалык, маданий, социалдык жана жеке айырмачылыктарга карабастан баарлашууну түзө алышат. Ошентип, англис/чет тили сабагы окуучулар үчүн заманбап ар түрдүү дүйнөгө колдонмо болуп калат.

II. ЧЕНЕМДИК ДОКУМЕНТТЕР:

Англис тилин окутуу төмөнкү ченемдик-укуктук документтер менен жөнгө салынат:

- Кыргыз Республикасында билим берүүнү өнүктүрүүнүн 2021–2040-жылдарга карата программасы (КР Өкмөтүнүн 4-май, 2021-жыл, №200 токтому) ;
- КР Улуттук өнүгүү стратегиясы 2018–2040-жж.; 2021-2030-жылдарга Кыргыз Республикасында билим берүүнү өнүктүрүү концепциясы;
- Кыргыз Республикасында элдин биримдигин жана этностор аралык мамилелерди чыңдоо Концепциясы (10-апрель, 2013-жыл, УП №74); Кыргыз Республикасында көп маданияттуу жана көп тилдүү билим берүүнүн концепциясы (КР ББИМ коллегиясынын чечими менен бекитилген, №3/1 24-апрели 2008-жыл).

Базистик окуу план боюнча, чет тили сабагында класс 2 топко бөлүнүп окутулат. Мектеп-гимназияларда жана мектеп-лицейлерде лицейлик, гимназиялык компоненттер сакталып, кружок түрүндө өтүлөт.

Бул документтер билим берүүдөгү артыкчылыктуу багыттарды аныктайт, анткени инновациялык коммуникациялык технологияларды, окутуунун интерактивдүү методикаларын киргизүү, XXI кылымдын көндүмдөрүн өнүктүрүү: сынчыл ой жүгүртүү, чыгармачылык, коммуникация, кооперация. Тил саясаты мамлекеттик, расмий жана кайсы бир чет тилдердин билген кыргыз элинин көп тилдүү муундарын калыптандырууга багытталган.

2022-2023-окуу жылында англис/чет тилин окутууда Мектептик билим берүүнүн мамлекеттик билим берүү стандарты, Предметтик стандарты жана Жалпы билим берүүчү мектеп үчүн англис тили программасы, 2022-2023-окуу жылына карата Базистик окуу планы ишке ашырылат.

III. АНГЛИС ТИЛИН ОКУТУУНУН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ

Англис тили сабактарында предметтик стандартты ишке ашыруу үчүн төмөнкү компетенттүүлүктөр түзүлөт:

Кептик компетенттүүлүк – кеп ишмердүүлүгүнүн төрт негизги түрү (сүйлөө, угуу, окуу, жазуу) боюнча коммуникативдик көндүмдөрдү өнүктүрүү.

Тилдик компетенттүүлүк – баарлашуунун темаларына, чөйрөлөрүнө жана кырдаалдарына ылайык тилдик каражаттарды (фонетикалык, орфографиялык, лексикалык, грамматикалык) өздөштүрүү, кыргыз тилин тилдик кубулуштары жөнүндөгү билимдерди, ойду билдирүүнүн түрдүү ыкмаларын өздөштүрүү.

Социомаданий компетенттүүлүк – мектеп окуучуларынын тажрыйбасына, кызыгуусуна, психологиялык өзгөчөлүктөрүнө ылайык келген темалардын, чөйрөлөрдүн жана баарлашуунун кырдаалдарынын алкагында окуучуларды англис/чет тилинин маданиятына, салттарына тартуу; англис/чет тилде маданияттар аралык байланыштын шарттарында өз өлкөсүн, анын маданиятын көрсөтүү жөндөмүн калыптандыруу.

Коюлган милдеттерди ишке ашыруу үчүн чет тилин окутуу коммуникативдик-функционалдык мамилеге негизделет, бул окуучулардын баарлашуусунда алган билимдерин, көндүмдөрдү колдоно билүүнү негиздейт.

Англис/чет тили сабактарында окуучулардын функционалдуу сабаттуулугун калыптандыруунун чегинде "аутенттик" тексттер ар кандай форматта колдонулат: туташ, туташ эмес, аралаш, курама. Бул тексттер жашоо менен байланыштуу жана актуалдуу: меню, афиша, жарнама, көрнөк-жарнактар, жүгүртмө ж.б. Тил мугалиминин алдында окуучулардын визуалдык, санариптик, графикалык маалыматтарды түшүнүү, талдоо жана чечмелөө, формасына жана мазмунуна баа берүү жөндөмдөрүн өнүктүрүү милдети турат. Реалдуу жашоодон алынган окуу материалдарын колдонуу коммуникативдик-таанып-билүү мотивациясын жогорулатууга өбөлгө түзөт, маданияттар аралык компетенттүүлүктү калыптандырат, окуучулардын инсандык-эмоционалдык абалына оң таасирин тийгизет, анткени аутенттик тексттер реалдуу шарттарда баарлашууну кайрадан жаратат.

Англис/чет тили сабактарында класс чакан топторго бөлүнөт, деңгээлдик окутуу колдонулат. Мектеп-гимназиялар мектептик компоненттин жана тандоо предметинин эсебинен ийрим иштерин уюштура алышат. Англис/чет тилинде ийрим ишин уюштурууда ар кайсы маданияттардын каада-салттарынын, баарлашуу клубу, дебаттар, кол өнөрчүлүк ж.б. менен таанышуу үчүн сунушталат.

Стандартка ылайык, чет тилин окутуу чет тилинде баарлашуу жөндөмүн калыптандырууга коммуникативдик багыт тандалышы керек, ошондой эле окуучулардын жаш өзгөчөлүгүнө дал келген практикалык маселелерди чечүү үчүн функционалдуу болуш керек.

ЧЕТ ТИЛИ

окуучуларды реалдуу дүйнөдөгү турмуштук маселелерди чечүүгө даярдоо аркылуу жетишилген аралык интеграция болуп саналат. Практикалык тапшырмаларды, долбоордук иштерди колдонуу (STEM, S – илим, T – технология, E – инженерия, M – математика) сунушталат. Долбоордук жана көйгөйлүү окутуу STEM-мамилесинин негизинде төмөнкү темалар аркылуу ишке ашырылат: Турак жай, Соода-сатык, Ден соолук жана Спорт, Күнүмдүк жашоо, Курчап турган дүйнө, Менин өлкөм, Илим жана техника дүйнөсү. Мындай мамиле изилдөө жана долбоордук иштерди жүргүзүү, сынчыл ой жүгүртүү, кызматташуу жана көйгөйлөрдү чечүү жөндөмдөрүн өркүндөтүүгө жардам берет. Ошентип, активдүү окутуу кепке багытталган ой жүгүртүү ишмердүүлүгүнө стимул берет, окуучулардын баарлашуусуна түрткү берет, алардын билим берүү процессине кошулушун жакшыртат жана реалдуу жашоодо окуу потенциалын ишке ашырууга даярдайт.

2022-2023-окуу жылынын Базистик окуу планына ылайык англис тили мугалимдери 5-класста сааттык жүктөмдү жумасына 4 саат, 6-класста жумасына 3 сааттан кыскартылганына көңүл бурушу керек. Башка класстарда сааттык жүктөм өзгөргөн жок.

Предмет	3-класс	4-класс	5-класс	6-класс	7-класс	8-класс	9-класс	10-класс	11-класс
Чет тили	2	2	4	3	3	2	2	2	2

IV. СУНУШ КЫЛЫНГАН ОКУУ ЖАНА МЕТОДИКАЛЫК РЕСУРСТАР

2022-2023-окуу жылына сунушталган окуу китептеринин тизмеси:				
3-класс				
	Абдышева Ч., Балута О. ж.б.	Англис тили	Б.: Аркыс	2018
	Naomi Simmons	Family and friends. Starter. (альтернативдүү)	Oxford	2018
4-класс				
	Абдышева Ч., Балута О. ж.б.	Англис тили	Б.: Аркыс	2018
	Naomi Simmons, Ben Wetz, Tim Falla, and oth.	Familyandfriends (альтернативдүү)	Oxford university Press	2018
5-класс				
	Абдышева Ч., Балута О. ж.б.	Англис тили	Б.: Аркыс	2017
	Naomi Simmons, Ben Wetz, Tim Falla, and oth.	Familyandfriends 3 (альтернативдүү)	Oxford university Press	2018
6-класс				
	Абдышева Ч., Балута О. ж.б.	Англис тили	Б.: Аркыс	2018
	Naomi Simmons, Ben Wetz, Tim Falla, and oth.	Familyandfriends 4 (альтернативдүү)	Oxford university Press	2018
	Ben Wetz, Diana Pye	EnglishPlus 1 (альтернативдүү)	Oxford University Press	2013
7-класс				
	James Styring, Nicholas Tims	English Plus. Grade 7 Student's Book (альтернативдүү)	Oxford university Press	
8-класс				
	Ben Wetz, Diana Pye	“English Plus. Grade 8 Kyrgyzstan Edition” Student’s book (альтернативдүү)	Oxford university Press	
9-класс				
	Tim Falla, Paul Davies	Solutions (альтернативдүү)	Oxford University Press	2020
10-класс				
	Фатнева А.Г., Цуканова Н.Э.	Англис тили	Б.: Аркыс	2021
	Tim Falla, Paul Davies	Solutions (альтернативдүү)	Oxford University Press	2020
11-класс				
	Tim Falla, Paul Davies	Solutions (альтернативдүү)	Oxford University Press	2020

Сунушталуучу интернет булактардын тизмеси:

ps://en.islcollective.com – Сабактын пландары жана иш барактары каалаган темада жана каалаган деңгээлде, материалдарды жүктөп алып, аларды өзгөртө аласыз жана дароо басып чыгарсаңыз болот.

http://www.britishcouncil.org/ru/russia-english-teaching-online-resources.htm – online мугалимдер үчүн негизги ресурс, анын ичинде окуу материалдары, макалалар, дискуссиялар, алдыңкы авторлордун басылмалары.

http://www.britishcouncil.org/learning-teaching.htm – англис тили боюнча сабактын пландары жана тил иш-аракеттеринин бардык түрлөрүн иштеп чыгуу боюнча тапшырмалар.

http://www.onestopenglish.com/ – бардык деңгээлдеги окуучулар менен иштеген мугалимдер үчүн .

www.starfall.com – англис тилин үйрөнө баштаган бөбөктөр үчүн ресурстар.

www.autoenglish.org – басып чыгаруу мүмкүнчүлүгү менен онлайн материалдар.

www.gogolovesenglish.com

www.bbc.co.uk/schools/starship/english – ар түрдүү оюндар.

V. ТАЛКУУЛОО ҮЧҮН АКТУАЛДУУ МАСЕЛЕЛЕР

Август кеңешмелери натыйжалуу өтүшү үчүн англис тилин окутуунун абалы жана жакшыртуудагы жыйынтыктар, ошондой эле, билим берүүнү санариптештирүү боюнча англис тили мугалимдерине семинар, тегерек стол, презентацияларды өткөрүү боюнча төмөнкү темалар сунушталат.

- Мектепке чейинки билим берүү мекемеде/башталгыч мектепте англис тилин окутуунун өзгөчөлүктөрү;
- Англис тили сабактарында STEM-мамилени колдонуу;
- Окуучулардын окурмандык көндүмдөрүн өнүктүрүү (PISA);
- Англис тили сабактарында окуучулардын функционалдык сабаттуулугун калыптандыруу;
- Англис тили боюнча Олимпиаданын оозеки/жазуу түрүндөгү тапшырмалары;
- Чет тилин окутууда онлайн ресурстарды пайдалануунун натыйжалуулугу;
- Англис тили сабактарында долбоордук иш;
- Аутенттик тексттерди колдонуу;
- Окуучуларды колдоо стратегиялары (скаффолдинг);
- Баалоонун заманбап технологиялары;
- Англис тилиндеги окуу китептерин жана окуу куралдарын карап чыгуу;
- Эксперименталдык жана инновациялык ишмердүүлүк менен алектенген мектептердин тажрыйбасын колдонуу (Табигый илимдер боюнча предметтерди англис тилинде окутуу).

Интеграция Кыргызстана в мировое образовательное и экономическое пространство направлено на повышение качества образования требует реализации новых подходов путём формирования ключевых и предметных компетентностей учащихся на уроках английского языка.

Целью обучения английскому/иностранному языку в школах Кыргызской Республики является развитие гармоничной личности в многообразном меняющемся, цифровом мире. Современная школа воспитывает учащихся, способных использовать иностранный язык для межкультурного общения, развития кругозора, мышления, а также для решения задач в учебной деятельности и реальной жизни. Обучение английскому языку должно быть построено с учетом коммуникативной направленности всего процесса обучения, функциональности языковых навыков, комплексного развития всех аспектов языка и видов речевой деятельности, дифференцированного подхода к процессу обучения, интеграции содержания обучения, а также использования информационно-коммуникационных технологий и медиаграмотности. Данные подходы будут способствовать формированию мотивации и активности учащихся в овладении материалом, развитию ключевых и предметных компетентностей в их взаимосвязи, а также в полной мере реализуют воспитательно-развивающий потенциал предмета английский язык с учетом индивидуальности каждого учащегося.

Изучение английского языка в основной школе направлено на реализацию следующих задач:

Когнитивная – умение отбирать и применять языковые средства для достижения целей общения, а также развитие общих и специальных учебных умений через использование различных способов и приемов самостоятельного изучения учебного материала, в том числе на основе новых информационных технологий.

Поведенческая – владение видами речевой деятельности (слушание, чтение, говорение, письмо) на уровне, достаточном для понимания и общения на иностранном языке в социально-бытовой, социально-культурной, учебной сферах, а также для самоопределения в современном мире.

Ценностная – признание ценности изучения иностранного языка как средства общения, саморазвития и познания мира, а также определения национальной идентичности.

Для достижения целей устойчивого развития, предоставление качественного образования (ЦУР 4) на уроках английского языка учащиеся знакомятся с культурой разных народов, узнают интересные факты о своей стране и о других государствах, готовы использовать свои знания и предпринимать действия на благо сообщества. При этом, учащиеся способны выстраивать коммуникацию независимо от этнических, расовых, культурных, социальных и личностных различий для достижения учебных задач и разрешения проблем в реальной жизни. Таким образом, урок английского/иностранного языка становится для учащихся проводником в современный многообразный мир.

НОРМАТИВНЫЕ ДОКУМЕНТЫ

Обучение английскому языку регулируется следующими нормативно-правовыми документами:

- Программа развития образования в Кыргызской Республике на 2021–2040 годы (Постановление Правительства КР от 4 мая 2021 года №200) <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/158227>,

- Национальная стратегия развития КР на 2018–2040 гг. <https://mfa.gov.kg/uploads/content/1036/3ccf962c-a0fc-3e32-b2f0-5580bfc79401.pdf>, Концепция развития образования в Кыргызской Республике на 2021–2030 гг. <https://edu.gov.kg/media/files/118d4b79-d6ea-4648-9c1c-56280444e7fd.pdf>,

- Концепция укрепления единства народа и межэтнических отношений в Кыргызской Республике (от 10 апреля 2013 года УП №74) <https://mfa.gov.kg/uploads/content/1040/3fc4719f-09d7-365f-81b4-0250ea9a3645.pdf>

- Концепция поликультурного и многоязычного образования в Кыргызской Республике (Утверждена решением коллегии МОН КР, №3/1 от 24 апреля 2008 года).

- Государственный образовательный стандарт школьного общего образования Кыргызской Республики. <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ru-ru/96691?cl=ru-ru>

Предметный стандарт по иностранному языку <https://kao.kg/> предметные стандарты.

Данные документы определяют приоритетные направления в образовании, такие как внедрение инновационных коммуникационных технологий, интерактивных методик обучения, развитие навыков 21 века (критическое мышление, креативность, коммуникация, кооперация). В эпоху глобализации, когда коммуникативный навык становится одним из основных навыков XXI века, знание нескольких языков является необходимостью. В условиях Кыргызстана это должно быть знание как минимум трех языков: кыргызского, русского и одного из иностранных языков.

В 2022-2023 учебном году через преподавание английского/иностранного языка реализуется Государственный образовательный стандарт школьного общего образования, Предметный стандарт и Программу по английскому языку для общеобразовательной школы, Базисный учебный план на 2022-2023 учебный год.

ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ

Для реализации предметного стандарта на уроках английского языка формируются следующие компетентности:

Речевая компетентность – ученик развивает коммуникативные умения в 4 основных видах речевой деятельности;

Языковая компетентность – ученик овладевает новыми языковыми средствами в соответствии с темами, сферами и ситуациями общения, отобранными для основной школы;

Социокультурная компетентность – ученик приобщается к культуре, традициям и реалиям стран изучаемого языка в рамках тем, сфер и ситуаций общения, формирует умения представлять свою страну, ее культуру в условиях иноязычного межкультурного общения;

Обучение иностранному языку основывается на коммуникативно-функциональном подходе, что предполагает способность учащихся использовать приобретенные знания, умения и навыки в учебных ситуациях, близких к реальным ситуациям общения учащихся.

В рамках формирования функциональной грамотности на уроках английского/иностранного языка используются «аутентичные» тексты разного формата: сплошной, смешанный, составной. Эти тексты связаны с жизнью и актуальны: меню, афиши, реклама, расписание и др. Перед учителем языка стоит задача развивать у учащихся умения понимать визуальные, цифровые, графические данные, анализировать и интерпретировать, давать оценку на форму и содержание. Использование учебных материалов из реальной жизни способствует повышению коммуникативно-познавательной мотивации, формирует межкультурную компетенцию, положительно воздействует на личностно-эмоциональное состояние учащихся, поскольку аутентичные тексты воссоздают общение в реальных условиях.

На занятиях по английскому/иностранному языку класс делится на подгруппы, используется уровневый подход. Школы-гимназии могут организовать кружковую работу за счет школьного компонента и предмета по выбору. Кружковую работу по английскому/иностранному языку рекомендуется проводить для ознакомления с культурой, традициями разных стран. Это может быть разговорный клуб, дебаты, рукоделие и др.

В соответствии с предметным стандартом, обучение иностранному языку должно быть коммуникативно направленным для формирования умения общаться на иностранном языке, а также функциональным для решения практических задач, соответствующих возрасту учащихся.

На уроке английского языка учитель предоставляет скаффолдинг-опоры ученику для выполнения задания и достижения целей. Это может быть опора на опыт учащихся, предоставление схем, таблиц при работе с текстом, разбивка текста на части при чтении и просмотре, предоставление плана устного выступления и письменной работы, взаимообучение и взаимопроверка в парах, группах, предоставление примеров выполнения задания.

ИНОСТРАННЫЙ ЯЗЫК

Важным компонентом реализации цели обучения английскому языку является межпредметная интеграция, которая достигается через интеграцию содержания обучения, выполнение учебных задач с использованием знаний из других областей и готовит учащихся к решению жизненных задач в реальном мире. Рекомендуется использование практических заданий, проектной работы в области STEM (S – наука, T – технология, E – инженерия, M – математика). Проектное и проблемное обучение на основе STEM может быть реализовано на темах: Жилище, Покупки, Здоровье и спорт, Повседневная жизнь, Окружающий мир, Моя страна, Мир науки и техники. Такой подход будет способствовать развитию навыков ведения исследовательской и проектной работы, критического мышления, сотрудничества и решения проблем.

Таким образом, активное обучение стимулирует речемыслительную деятельность, мотивирует учащихся к общению, повышает их включённость в образовательный процесс и готовит к реализации учебного потенциала в реальной жизни.

Согласно Базисному учебному плану на 2022-2023 учебный год учителям английского языка следует обратить внимание на сокращение часовой нагрузки в 5 классах – 4 часа в неделю, в 6 классах – 3 часа в неделю. В остальных классах часовая нагрузка не изменилась.

Предмет	3 класс	4 класс	5 класс	6 класс	7 класс	8 класс	9 класс	10 класс	11 класс
Иностранный язык	2	2	4	3	3	2	2	2	2

РЕКОМЕНДУЕМЫЕ УЧЕБНЫЕ И МЕТОДИЧЕСКИЕ РЕСУРСЫ

Перечень учебников рекомендованных на 2022-2023 учебный год:				
3 класс				
Абдышева Ч., Балута О. ж.б.	Англис тили	Б.: Аркус	2018	
Naomi Simmons	Family and friends. Starter. (альтернативный)	Oxford	2018	
4 класс				
Абдышева Ч., Балута О. ж.б.	Англис тили	Б.: Аркус	2018	
Naomi Simmons, Ben Wetz, Tim Falla, and oth.	Family and friends (альтернативный)	Oxford university Press	2018	
5 класс				
Абдышева Ч., Балута О. ж.б.	Англис тили	Б.: Аркус	2017	
Naomi Simmons, Ben Wetz, Tim Falla, and oth.	Family and friends 3 (альтернативдүү)	Oxford university Press	2018	
6 класс				
Абдышева Ч., Балута О. ж.б.	Англис тили	Б.: Аркус	2018	
Naomi Simmons, Ben Wetz, Tim Falla, and oth.	Family and friends 4 (альтернативдүү)	Oxford university Press	2018	
Ben Wetz, Diana Pye	English Plus 1 (альтернативдүү)	Oxford University Press	2013	
7 класс				
James Styring, Nicholas Tims	English Plus. Grade 7 Student's Book (альтернативдүү)	Oxford university Press		
8 класс				
Ben Wetz, Diana Pye	"English Plus. Grade 8 Kyrgyzstan Edition" Student's book (альтернативдүү)	Oxford university Press		
9 класс				
Tim Falla, Paul Davies	Solutions (альтернативдүү)	Oxford University Press	2020	
10 класс				
Фатнева А.Г., Цуканова Н.Э.	Английский язык	Б.: Аркус	2021	
Tim Falla, Paul Davies	Solutions (альтернативдүү)	Oxford University Press	2020	
11 класс				
Tim Falla, Paul Davies	Solutions (альтернативдүү)	Oxford University Press	2020	

Дополнительные ресурсы:

[ps://en.islcollective.com](https://en.islcollective.com) – планы уроков и рабочие листы на любую тему и на любой уровень, можно скачать материалы и изменить их, а можно сразу распечатать,
<http://www.britishcouncil.org/ru/russia-english-teaching-online-resources.htm> – online ресурс для учителей, включая учебные материалы, статьи, дискуссии, публикации ведущих авторов,
<http://www.britishcouncil.org/learning-teaching.htm> – ресурс на английском, включающий планы уроков и задания на отработку всех видов языковой деятельности,
<http://www.onestopenglish.com/> – ресурс для учителей, работающих с учениками любого уровня,
www.starfall.com – ресурс для малышей, начинающих изучать английский,
www.autoenglish.org – онлайн материалы с возможностью распечатать,
www.gogolovesenglish.com – ресурс познакомит ваших учеников с алфавитом,
www.bbc.co.uk/schools/starship/english – разнообразные игры со звуком.

Рекомендуемые темы для обсуждения:

В целях эффективности августовских совещаний, учителям английского языка рекомендуется проводить семинары, круглые столы, презентации/ публичные доклады о состоянии и результатах развития обучения английскому/иностранному языку и предлагаются следующие актуальные вопросы для обсуждения:

- 1) Особенности обучения английскому языку в ДОО/начальной школе;
- 2) STEM на уроках английского языка;
- 3) Развитие читательских навыков учащихся в подготовке к PISA;
- 4) Развитие функциональной грамотности учащихся на уроках английского языка;
- 5) Устные/Письменные задания олимпиады по английскому языку;
- 6) Эффективность использования онлайн ресурсов в преподавании иностранного языка;
- 7) Проектная работа на уроках английского языка;
- 8) Использование аутентичных текстов;
- 9) Скаффолдинг – стратегия поддержки учащихся;
- 10) Современные технологии оценивания;
- 11) Обзор учебников и пособий по английскому языку;
- 12) Использование опыта школ, занимающихся экспериментальной и инновационной деятельностью (Обучение предметов естественно-научной области на английском языке).

Кыргыз Республикасынын Президенти Садыр Жапаров 2022-жылдын 21-майында «Улуттук нарк жөнүндө» Жарлыкка кол койду. Бул сунушталып жаткан улуттук нарк дөөлөтүбүз Кыргыз Республикасынын Президентинин 2021-жылдын 29-январындагы №1 «Инсандын руханий-адеп-ахлактык өнүгүүсү жана дене тарбиясы жөнүндө» Жарлыгынын ырааттуу уландысы болуп саналат.

Жарлыкта «Жаңы технологиялардын айдыны менен ааламдашуунун чеңгээлине кирип, өзөгүбүздү жана тамырыбызды жоготуп албашыбыз үчүн адилеттүүлүккө жана акыйкаттуулукка негизделген нарктуу коомду куруу» мамлекеттик ички саясаттын эң маанилүү багыты катары белгиленди.

Технология билим берүү тармагынын концепциясына ылайык окуучуларды келечекте турмуш жолуна даярдоонун негизги максаты – өз алдынча зарыл болгон эмгектин тармактарында иштей алган билимдүү, маданияттуу, чыгармачыл, демилгечил инсанды өстүрүп тарбиялоо болуп саналат. Ааламдашуу доорунда окуучуларды күндөлүк жашоо турмушубузда зарыл болгон эмгек процессине катыштыруу алардын адептик, инсандык сапаттарын арттырууга, эмгекти сүйүүгө, чыгармачылыгын өнүктүрүүгө жардам берет. Ошого байланыштуу окуучулардын аткарылуучу ишти туура пландаштыруусуна, уюштуруусуна өзгөчө көңүл бөлүү керек.

Предметтик мугалимдер технология предметин окутууда керектүү жетектөөчү документтерди топтоп, таанышып, колдонуп жетекчиликке алуусу зарыл. Алар: технология предмети боюнча стандарты, окуу программасы.

2022-2023-окуу жылында технология предметин окутуу 7–9-класстарда 2014-жылкы, 5-6-класстарда предметтик стандартка ылайык 2015-жылкы окуу программасы менен окутулат (<https://edu.gov.kg> жана <http://kao.kg>). 5-6-класстар болсо окуу китептери жана окуу усулдук куралдары менен камсыз болгон.

Бул предмет боюнча сааттык жумалык жүктөм 2022-2023-окуу жылынын Базистик окуу планына ылайык окутулат, 7-класста экинчи жарым жылда 17 сааттык жүктөм менен окутулат. Калган класстарда окуу жүктөмдөрү өзгөргөн жок. Ал эми 8-9-класстар болсо жаңы окуу китептери жана окуу усулдук куралдары менен камсыз боло элек, ошондон улам программалык материалдарды эмгектин түрдүү багыттары боюнча басылмалардан, интернет булактарынан алып пайдаланууну сунуштайбыз.

Технология предмети төмөнкү предметтик тармактардан жана долбоорлордон турат:

- мектеп бакчасында;
- үй чарбасын жүргүзүү;
- өндүрүш технологиясы;
- курулуш техникасы;
- көркөм кол өнөрчүлүгү;
- энергетика;
- маалыматтык технология;
- автоматташтырылган техника;
- долбоорлоо жана комплекстүү өндүрүлгөн техникалык продукциялар (долбоордук иш).

Программалык материалдарды аткарууда жаңы окуу курал, каражаттарды күтпөстөн колдо бар мүмкүнчүлүктөрдү эске алып сабактарды уюштуруу өткөөл учурдун талабы болууда. Окуучулардын эмгекке болгон ишмердүүлүгүн күнүмдүк жашоо турмушунда зарыл болгон, колдонула турган иш-чараларды аткаруусуна өзгөчө көңүл буруу керек. Жергиликтүү табигый каражаттарды жүн, тери, табигый боёктору, чопо, жыгач, кооз таштарды колдонуунун технологияларын өздөштүрсө болот. Мугалим календарлык тематикалык пландарын түзүүдө колдо болгон мүмкүнчүлүктөргө ылайык, программада сунушталган материалдарды ишке ашырууда окуучулар үчүн тиешелүү объектини туура тандоосу зарыл. Айрыкча колдо бар каражаттар менен чыгармачылык иштерди аткарууда уланмалуулук принцибинин негизинде бир нече саатка ылайыкташтырылган долбоордук иштерди пландаштырып аткарышса натыйжалуу

ТЕХНОЛОГИЯ

болот. Жасалган буюмдар сөзсүз күндөлүк жашоо турмушубузда колдонулгандай болушу керек. Булар үчүн мектептерде эң алгач окуу-материалдык базаны түзүп, региондун жыл мезгилиндеги айыл чарба жумуштарынын эске алуу менен календарлык-тематикалык планын түзүүдө айылдыкын айылга, шаардыкын шаарга ылайыкташтыруу керек.

1. Бүгүнкү күндө технология предметинин мугалими аралыктан (дистанттык, ZOOM, Mobile SMARTS платформалары ж.б.) консультация берүүнү уюштурууда, өз алдынча иштөөдө, долбоордук жана окуучулардын изилдөө ишмердүүлүгүндө интернет-технологияларысыз мүмкүн эмес. Технология предмети боюнча бөлүмдөрдү окууда техникалык окуу каражаттарын: видеожазуулар, мультимедиялык колдонмолор жана интернетти активдүү колдонуу учурдун талабы (<https://edu.gov.kg> жана <http://kao.kg>).

Технология интеграцияланган предмет болгондуктан аны окутууда 8-9-класстар үчүн иштелип чыккан "Черчение" окуу куралындагы айрым темалар окутуу программада сунушталган (авторлор: А.Д. Ботвинников, В.Н. Виноградов, И.С. Вышнепольский, С.И. Дембинский). Андагы теориялык билимдер күнүмдүк турмушта зарыл болгон, керектүү чиймелердин аткарылышына багытталышы керек.

Технология предмети боюнча натыйжаларга жетишүү деңгээлин өлчөө үчүн мугалим баалоо иштеринин ар кандай критерийлерин колдонот. Анда окуучулардын сабакта милдеттүү түрдө аткарылуучу тапшырмалар жана өз алдынча чыгармачылык менен аткарылган иштердин сапаты боюнча бааланат:

- теориялык материалды өздөштүргөнү;
- техникалык жана практикалык иштерге катышуусу жана чыгармачылык тапшырмалардын сапаты;
- окуучулардын күтүлүүчү натыйжаларга жетүүдөгү иш-аракети жана инсандык өнүгүүсүндөгү ийгиликтери;
- баалоонун ар кандай ыкмаларын жана формаларын, анын ичинде өзүн-өзү баалоону, өз ара баалоону, сапаттык баалоонун инструменттерин (техникалык сүрөт, чийме, эскиздер, окуучулардын портфолиосу, даярдалган буюмдар ж.б.) колдонот.

Окуу процессин уюштуруунун маанилүү аспектилеринин бири – материалдык-техникалык базаны жакшыртуу жана мүмкүн болушунча технология кабинеттерин зарыл жабдуулар менен жабдуу керек, бул маселени чечүүдө мектеп администрациясы системалуу түрдө жардам берүүсү зарыл. Технология сабагын адистештирилбеген класстарда окутуу натыйжалуу болбойт.

2. Технология сабагында маалыматтык-коммуникациялык технологияларды (МКТ) колдонуу мектепте техникалык билимдерге окутуунун актуалдуу проблемаларынын бири болуп саналат. МКТны колдонуу окуучулар үчүн сабакты заманбап кызыктуу өткөрүүгө мүмкүндүк берет, бул чыгармачылык менен өзүн-өзү өнүктүрүүнү ишке ашырууга багытталган билим берүүнүн жаңы, жогорку деңгээлине өтүүгө мүмкүндүк берет. МКТны колдонуу сабакка болгон кызыгууну арттырып, билим берүүнүн сапатына таасирин тийгизет, окуучулардын когнитивдик жөндөмдөрүн өнүктүрөт, окуучулардын маалымат мейкиндигинде багыт алышына жардам берип, чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүүгө шарт түзөт.

Төмөнкү маселелерди талкуулоо сунушталат:

- Кыргызстандын демилгеси менен 2022-жыл – тоолорду туруктуу өнүктүрүүнүн эл аралык жылы деп жарыялангандыктан, “Тоолор” темасы боюнча экологиялык маселелерди камтыган окуучулар арасында сынак көргөзмөлөрүн уюштуруунун жолдору.

- Дүйнөлүк жана элдик салттардын негизиндеги маданий иш тажрыйбаларды колдонуу.

- Долбоордук жана изилдөө иштери аркылуу декоративдик-прикладдык чыгармачылык конкурстарын, сатык-жарманкелерин, чыгармачыл таланттуу балдар менен көргөзмөлөрдү уюштурууну ишке ашыруу.

- Өзү жашап жаткан чөйрөдөгү жергиликтүү табигый материалдарды колдонуунун жолу.

- Жаңы маалыматтык технологияларды колдонуу менен технология предметин окутуу процессинде мугалимдердин иш тажрыйбасынан алынган активдүү усулдагы үлгүлөрдү колдонуу.

- Технология предмети боюнча окуу материалдарын түзүүнүн иш тажрыйбалары.

Президентом Кыргызской Республики С.Н. Жапаровым 21 мая 2022 года подписан Указ «О национальной традиции». Основные направления в данном указе являются логическим продолжением Указа Президента Кыргызской Республики от 29 января 2021 года №1 «О духовно-нравственном развитии личности и физическом воспитании». В указе говорится о сохранении национальной традиции «в целях сохранения и развития национальной самобытности народа в условиях глобализации и новых технологий, создания традиционного общества, основанного на принципах права и справедливости».

Согласно концепции образовательной сферы основной целью подготовки учащихся к будущей жизни является воспитание образованной, культурной, творческой, инициативной личности, способной самостоятельно работать в современной трудовой сфере. В эпоху глобализации участие учащихся в трудовом процессе, необходимым в повседневной жизни, помогает развивать нравственные, личностные качества, творческие способности, воспитывать любовь к труду. В связи с этим необходимо уделять особое внимание правильному планированию, организации работы учащихся.

При преподавании предмета технология необходимо руководствоваться предметным стандартом, учебными программами (https://kao.kg/предметные_стандарты/).

В 2022-2023 учебном году предмет технология будет преподаваться в 7-9 классах по программе 2014 года, а в 5-6 классах в соответствии с учебной программой 2015 года. 5-6 классы обеспечены учебниками и учебными пособиями.

Часовая недельная нагрузка по данному предмету осуществляется согласно Базисному учебному плану на 2022-2023 учебный год, в 7 классе предмет изучается во втором полугодии с 17-часовой нагрузкой.

Предмет технология состоит из следующих предметных областей и проектов:

- в школьном саду;
- ведение домашнего хозяйства;
- технология производства;
- строительное оборудование;
- искусство и ремесло;
- электричество;
- информационные технологии;

- автоматизированное оборудование;
- проектирование и производство сложных технических изделий (проектные работы).

Необходимо организовать уроки с использованием имеющихся ресурсов, не дожидаясь появления новых учебников, с учетом имеющихся возможностей при реализации программных материалов (<https://edu.gov.kg> и <http://kao.kg>).

Особое внимание следует уделить выполнению действий учащихся, они учатся технологии выполнения определенной работы, которые можно использовать в будущем в повседневной жизни. Также знакомятся с технологией использования натуральных средств: глина, кость, кожа, натуральные красители, дерево, красивые камни, пряжа и т. д. При этом ученики могут использовать не только поделки, но и различные формы и способы конструирования.

В зависимости от имеющихся ресурсов преподаватель может выбрать подходящий объект для учащихся при реализации материалов, представленных в программе. Педагог должен учитывать возраст учеников, технологии обучения, умение эффективно выполнять работу в зависимости от материально-технической базы. Для сельских школ введены следующие разделы с учетом сезонных занятий в сельском хозяйстве: выращивание растений; домашний скот. Для этого необходимо создать учебно-материальную базу. В этом случае следует адаптировать календарно-тематический план под сельские школы с учетом сезонных сельскохозяйственных работ в регионе.

Основной формой обучения является учебно-практическая деятельность учащихся. Приоритетными методами являются упражнения, лабораторно-практические, учебно-практические работы, метод проектов. Все виды практических работ в программе направлены на освоение различных технологий обработки материалов, электромонтажных, строительно-отделочных и ремонтных санитарно-технических работ, расчетных и проектных операций.

В учебной программе представлены некоторые темы с учебника «Черчения» 8-9 классов (авторы: А.Д.Ботвинников, В.Н.Виноградов, И.С.Вышнепольский, С.И.Дембинский). Теоретические знания должны быть ориентированы на реализацию необходимых чертежей, которые используются в повседневной жизни.

При оценке достижений учащихся по технологии учитель оценивает качество выполнения учащимися домашнего задания и самостоятельной творческой работы:

- усвоение теоретического материала;
- участие в технической и практической работе и качество выполнения творческих заданий;
- результативность в достижении школьниками ожидаемых результатов и в личностном развитии;
- использование различных методов и форм оценки, в том числе самооценки, взаимной оценки, выбор качественных инструментов (технический рисунок, рисунок, чертежи, портфолио учащихся, изготовленные изделия и т.д.).

Одним из важных аспектов организации учебного процесса является необходимость улучшения материально-технической базы и, по возможности, оснащения технологических кабинетов необходимым оборудованием. Преподавание технологии в необорудованных классах неэффективно. В связи с этим администрация школы должна системно помогать в оснащении кабинета технологии необходимым оборудованием.

Использование информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) является одним из наиболее актуальных вопросов в обучении технологии. Использование ИКТ позволяет учителю и учащимся провести современный и интересный урок, что позволяет им перейти на новый, более высокий уровень образования, ориентированный на творческую самореализацию. Использование ИКТ повышает интерес к предмету, влияет на качество образования, развивает познавательные способности учащихся, помогает учащимся ориентироваться в информационном пространстве и способствует развитию творческих способностей.

Темы, предлагаемые для обсуждения:

- Организация и проведение конкурсных выставок учащихся на тему «Горы».
- Организация проектно-исследовательской деятельности одаренных учащихся с итоговым конкурсом творческих работ декоративно-прикладного искусства.
- Современный урок технологии: традиционные методы обучения и современные педагогические технологии.
- Особенности нового содержания предмета технология в соответствии с предметным стандартом.
- Технология обобщения передового педагогического опыта учителя по технологии.
- Опыт использования учителями активных методов с применением информационных технологий на уроках технологии.

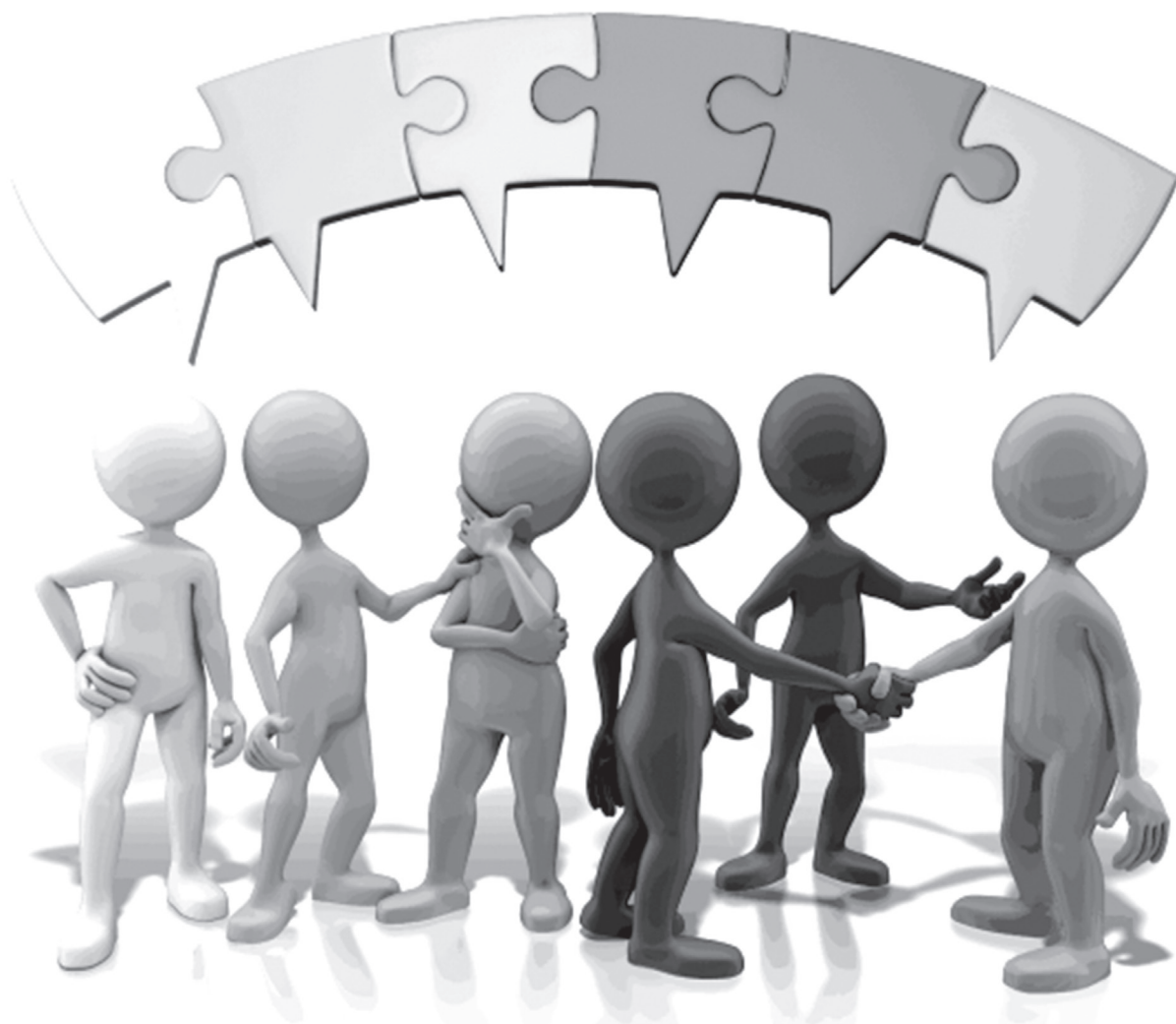
Д.АКМАТОВ,

старший научный сотрудник лаборатории технологии, искусства и культуры здоровья КАО,
тел.: + (0312) 62 23 49, 0708 161 154,

А.ОТОРБЕКОВА,

старший преподаватель педагогического факультета КНУ им. Ж.Баласагына,
К.ЖАМАНГУЛОВА,
преподаватель профессионального колледжа КНУ им. Ж.Баласагына

АДАМ ЖАНА КООМ

Адам жана коом предметинин максаты – демократиялык жана гуманисттик баалуулуктар менен принциптерге негизделген жоопкерчиликтүү, активдүү, өзүнүн укуктарын жана милдеттерин билген, коомдун ар кыл чөйрөлөрүндө өз алдынча ишмердүүлүккө даяр болгон инсандын калыптануусуна жана өнүгүүсүнө көмөк көрсөтүү.

Адам жана коом предмети – Кыргыз Республикасынын көп улуттуу коомундагы актуалдуу маселелерди көтөрүп, келечек муундун жарандык иденттүүлүгүн калыптандыруу, руханий дүйнөсүн байытуу жана адеп-ахлакка тарбиялоо милдетин коёт. Бул максат, милдеттердин алкагында билим берүүдөгү жаңы тенденцияларды эске алуу зарыл. Алар илим, техника, инженерия, искусство жана математика – STEAM билим берүү жана Эл аралык окуучуларды баалоо программасы – PISA болуп саналат. Бул тенденцияларды окутуу процессинде билгичтик менен пайдалануу негизги жана предметтик компетенттүүлүктөрдү калыптандырууга шарт түзөт. Анткени мектептин алдында турган чоң көйгөй – компетенттүүлүктү калыптандыруу. Жалпы билим берүүнүн нормативдик документтеринде коюлган талапка карабастан, мугалимдердин көпчүлүгү компетенттүүлүктү калыптандыруу боюнча ишмердүүлүк жүргүзүшпөйт. Бул методикалык жардамдын жетишсиздиги жана окуучулардын сабакка болгон кызыгууларынын төмөндөп кетиши менен түшүндүрүлөт. Аны чечүүнүн жолдору компетенттүүлүктү калыптандырууга багытталган методикаларды жана тапшырмаларды иштеп чыгуу, бул процесске алдыңкы тажрыйбалуу мугалимдерди тартуу болуп эсептелет.

Нормативдик документтер:

- Кыргыз Республикасынын Президентинин “Инсандын руханий, адеп-ахлактык өнүгүүсү жана дене-тарбиясы жөнүндө” Жарлыгы (2021);
- “Кыргыз жараны” жарандык иденттүүлүктү өнүктүрүү концепциясы (2020);
- Кыргыз Республикасынын Президентинин “Улуттук нарк жөнүндө” Жарлыгы (2022).
- Адам жана коом предмети боюнча Кыргыз Республикасынын жалпы билим берүү уюмдары үчүн предметтик стандарты (2015) <https://edu.gov.kg> <http://kao.kg/>
- Адам жана коом предмети боюнча Кыргыз Республикасынын жалпы билим берүү уюмдары үчүн программасы. 5–9-кл. жана 10-11-кл. (2018) <https://edu.gov.kg> <http://kao.kg/>

Кыргыз Республикасынын Президентинин жарлыктарындагы тарбиялык маселелер адам жана коом предметинде төмөнкү багыттарда ишке ашат:

- өзүн курчаган чөйрө менен баарлашуу, мамиле түзүү жана кызматташуу аркылуу баланын моралдык-этикалык көндүмдөрүн калыптандыруу;

- мамлекеттин жараны катары Ата Мекенди сүйүү, сыйлоо, сактоо жана коргоо сыяктуу патриоттук сезимдерин ойготуп, тилине, динине, расасына карабастан жарандык иденттүүлүгүн калыптандыруу;

- коомдун өкүлү катары бардык чөйрөдөгү ишмердүүлүккө активдүү катышып, өзүнүн көз карашын билдирүүгө жана коргой алууга, башкалардын пикирин сыйлоого, толеранттуулук, гендердик жана социалдык тендикти эске алып, чечимдерди кабыл алууга тарбиялоо.

2022-2023-окуу жылындагы Базистик окуу планы боюнча адам жана коом предмети жалпы билим берүүчү уюмдардагы 5-6-кл., 9-10-11-класстарда бардыгында жумасына 1 саат, жылына 34 саат окутулат.

9-класстын окуу программасына өзгөртүүлөр киргизилет жана 9-10-11-класстарда 2022-жылдын август айында жарык көргөн окуу программасы менен окутуу жүргүзүлөт. 5-6-класстарда 2018-ж. Кыргыз билим берүү академиясында бекитилген адам жана коом предметинин окуу программасынын негизинде окутулат.

ПРЕДМЕТТИ ОКУТУУНУН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ

Адам жана коом предмети – коомдук илимдердин интеграцияланган жыйындысы болуп саналат. Ошол эле мезгилде бул предметти окутууда коомдо болуп жаткан заманбап процесстерди, кубулуштарды эске алуу зарыл. Мындан келип чыгып адам жана коом предметин окутууда төмөнкүлөрдү эске алуу зарыл:

- окуучунун өзүн курчаган чөйрөнү таанып-билүүгө, коомдогу социалдык, экономикалык жана саясий процесстерди, социалдык жана гендердик топтордун ортосундагы мамилелерди андап-түшүнүүгө көмөктөшүү;
- жеке, топтук жана коомдук турмушта өз позициясын тандоо, маданий көп түрдүү чөйрөдө инсандар аралык мамиле түзүү, өз жүрүм-турумуна жоопкерчиликтүү болуу, маалымат менен иштөө көндүмдөрүн калыптандыруу;
- өзүнүн жарандык бирдейлигин, социалдык жоопкерчилигин андап-түшүнүүгө, маданияттар аралык жана улуттук баалуулуктарга негизделип ишмердүүлүгүн уюштурууга багыттоо.

Окутуунун сапатын көтөрүүдө интерактивдүү, активдүү жана салттуу методдорду сабактын максатына жана милдеттерине ылайык колдонуу керек. Алсак, быйылкы окуу жылында жеке, жуптарда жана топтордо иштөөгө багытталган өзүн-өзү таануу, өзүн-өзү өнүктүрүү, укуктук талаа, менин милдеттерим менен, жашыл керектөө,

финансылык сабаттуулук, таяныч схема, интеллектуалдык карта, ж.б. методдорду жана ыкмаларды колдонуу сунушталат. Бул окутуунун сапатын көтөрүп, окуучулардын предметке болгон кызыгуусун ойготот.

STEAM билим берүү – окуучунун акылын жана колун бирдей иштетүүгө басым жасайт. Т.а. алган билимин практикада жазып, айтып, чыгармачыл эмгек жаратып колдонот. Мисалы, адам жана коом предметинде “жашыл экономика” боюнча алган маалыматынын негизинде азык-түлүктү сарамжалдуу иштетүү, буюмду кайра жасап колдонуу, таштандыны кайра иштетүү же чогултуу боюнча долбоор иштеп чыгуу, аны ишке ашырууда колдонсо болот.

PISA программасынын тапшырмалары глобалдык компетенттүүлүктөрдү калыптандырууга багытталат. Адам жана коом предметинде окуу сабаттуулугу боюнча тапшырмалардын үлгүсүнүн негизинде PISAнын сынагына даярдануу сунушталат. Бул үчүн окутуу процессинде предметтик компетенттүүлүктөрдү калыптандыруучу билимди өздөштүрүүнүн деңгээлдерин колдонуу зарыл.

Сунушталуучу кошумча окуу-методикалык материалдар

- 5-8-9-10-11-класстар үчүн кошумча окуу куралдары <https://onlinekiterp.kg/ru/>
- Жарантаануу курсунун мугалиминин ресурстук китеби 9-11-класстар үчүн ШСЭАФ, Бишкек - 2014. <http://kao.kg>
- Менин кирешелүү чарбам. 9-11-класстар үчүн кошумча окуу китеби. Бириккен улуттар уюмунун UN Women структурасы. Бишкек – 2016 <http://kao.kg>
- “Менин коопсуз жана бейпил мектебим”. 9-10-класстар үчүн кошумча окуу куралы. Геральд Гюнтер ж.б. – Б.: “Тех.плюс”, 2016. – 184 б. <http://kao.kg>
- Мугалимдер үчүн методикалык жардамдар. Укуктук аймак. Кыргызстан юридикалык клиникалар ассоциациясы <https://ukuk.alc.kg/index.php?act=material&id=17>
- Окуучулар үчүн методикалык жардамдар. Укуктук аймак. Кыргызстан юридикалык клиникалар ассоциациясы <https://www.alc.kg/ukuktuk-suroolor/>
- Правозащитный воркаут. Онлайн-курс <https://www.eduworkout.org>

- Марафон писем <https://academy.amnesty.org/learn/signin>

Талкуулоого сунушталган маселелер:

1. Мамлекеттик деңгээлдеги Жарлыктарды ишке ашыруунун маселелери.
2. 9-10-11-класстарда жаңы программанын негизинде окутуу процессин уюштуруу.
3. “Жарандык иденттүүлүктү калыптандыруунун” методдору.
4. Окуучулардын руханий дүйнөсүн байытуу жана адеп-ахлагын калыптандыруу боюнча иш-чараларды уюштуруу.
5. Санариптик технологияларды колдонуунун өзгөчөлүктөрү.
6. Көрсөтүлгөн сайттарды колдонуп, окуу материалдары менен иштөө.
7. Предметтик компетенттүүлүктөрдү калыптандыруунун маселелери.
8. Ар түрдүү: иш-чаралардын, конференциялардын, класстык сааттардын жана тегерек столдордун темаларын тактоо.

Цель предмета человек и общество – содействие формированию и развитию ответственной, активной личности, основанной на демократических и гуманистических ценностях и принципах, осознающей свои права и обязанности, готовой к самостоятельной деятельности в различных сферах общества.

Предмет человек и общество – поднимает актуальные вопросы многонационального общества Кыргызской Республики, ставит задачу формирования гражданской идентичности, обогащения духовного мира и нравственного воспитания будущих поколений. В рамках этой цели, задач необходимо учитывать новые тенденции в образовании. Они представляют собой интегрированные технологии в области науки, техники, инженерии, искусства и математики – STEAM-образование, а также Международную программу по оценке образовательных достижений учащихся – PISA. Умелое использование этих тенденций в учебном процессе способствует формированию основных и предметных компетентностей. Ведь большая проблема, стоящая перед школой – это формирование компетенций. Несмотря на требования, предъявляемые нормативными документами школьного общего образования, большинство учителей не осуществляют деятельность по формированию компетентности. Это объясняется отсутствием методологической помощи и сниже-

нием интереса учащихся к предмету. Решением является разработка методик и задач, направленных на формирование компетентностей, привлечение в этот процесс опытных учителей.

Основные нормативные документы:

- Указ Президента Кыргызской Республики «О духовно-нравственном развитии и физическом воспитании личности» (2021 г.);
- Концепция развития гражданской идентичности «Кыргыз жараны» (2020 г.);
- Указ Президента Кыргызской Республики «Улуттук нарк жөнүндө – О Национальной ценности» (2022г.).
- Предметный стандарт для общеобразовательных организаций Кыргызской Республики по предмету Человек и общество (2015г.) <https://edu.gov.kg> <http://kao.kg/>
- Программа для общеобразовательных организаций Кыргызской Республики по предмету Человек и общество. 5–9 кл. и 10-11 кл. (2018г.) <https://edu.gov.kg> <http://kao.kg/>

Воспитательные вопросы, содержащиеся в Указах Президента Кыргызской Республики, реализуются в предмете человек и общество по следующим направлениям:

- развитие морально-этических навыков учащихся через общение, отношения и сотрудничество с окружающей его средой;
- формирование гражданской идентичности независимо от языка, религии или расы через активное участие во всех сферах общества;
- умение выражать и отстаивать свои взгляды, уважать мнение других, принимать решения с учетом толерантности, гендерного и социального равенства.

Согласно Базовому учебному плану на 2022-2023 учебный год в общеобразовательных организациях предмет человек и общество ведется в 5-6 и 9-10-11-х классах по 1 часу в неделю, 34 часа в год.

В 11-х классах с русским и дунганским языками обучения предмету человек и общество отводится 1 час в неделю, 34 часа в год. В связи с этим в программу 11-х классов вносятся изменения, и обучение в 9-10-11 классах будет осуществляться по учебной программе, утвержденной в августе 2022 г. В 5-6 классах обучение предмету осуществляется на основе учебной программы, утвержденной Кыргызской академией образования в 2018 году.

ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ ПРЕДМЕТУ

Предмет человек и общество – это интегрированная совокупность социальных наук. В то же время при обучении этому предмету необходимо учитывать современные процессы, явления, происходящие в обществе. Исходя из этого, при обучении предмету человек и общество необходимо учитывать следующее:

- содействие познанию учащимися окружающей среды, осознанию социальных, экономических и политических процессов в обществе, взаимоотношений между социальными и гендерными группами;
- формирование навыков выбора своей позиции в личной, групповой и общественной жизни, межличностных отношений в многообразной культурной среде, ответственности за свое поведение, работы с информацией;
- ориентация на осознание своей гражданской идентичности, социальной ответственности, организацию своей деятельности на основе межкультурных и национальных ценностей.

Для повышения качества обучения необходимо использовать интерактивные, активные и традиционные методы в соответствии с це-

лями и задачами урока. Так, в этом учебном году предлагается использовать методы и приемы самопознания, саморазвития, понятие «правовое поле», «мои обязанности», «зеленое потребление», «финансовая грамотность», опорные схемы, интеллектуальные карты и другие, ориентированные на работу индивидуально, в парах и группах. Это повысит качество обучения и пробудит интерес учащихся к предмету.

STEAM образование фокусируется на том, чтобы в равной степени задействовать ум и руки ученика. В частности, оно направлено на применение полученных знаний на практике: через творческих труд, создает и использует нужный продукт. Например, на основе полученных данных по «зеленой экономике» по предмету человек и общество можно разработать проект по рациональной переработке пищевых продуктов, повторному использованию изделия, переработке или сбору отходов, который можно затем реализовать.

Задачи программы PISA – формирование функциональной грамотности. Предлагается подготовиться к тестированию PISA на основе заданий, направленных на формирование предметных компетентностей по предмету человек и общество, которые затем сформируют функциональную грамотность.

ЧЕЛОВЕК И ОБЩЕСТВО

Предлагаемые дополнительные учебно-методические материалы

- Дополнительное учебное пособие для 5 кл., 8 кл., 9 кл., 10 кл., 11 кл. <https://onlinekiterp.kg/ru/>
  - Ресурсная книга учителя по курсу граждановедения ШСЭФ для 9-11 классов. Бишкек, 2014. <http://kao.kg>
  - Мое прибыльное хозяйство. Дополнительный учебник для 9-11 классов. Структура UN Women Организации Объединенных Наций. Бишкек – 2016 <http://kao.kg>
  - «Моя безопасная и мирная школа». Дополнительный учебник для 9-10 классов. Геральд Гюнтер и др. – Б.: «Тех.плюс», 2016. – 184 с. <http://kao.kg>
  - Методическая помощь для учителей. Правовая зона. Ассоциация юридических клиник Кыргызстана <https://ukuk.alc.kg/index.php?act=material&id=17>
  - Методическая помощь для учащихся. Правовая зона. Ассоциация юридических клиник Кыргызстана <https://www.alc.kg/ukuktuk-suroolor/>
  - Правозащитный воркаут. Онлайн-курс <https://www.eduworkout.org>
  - Марафон писем <https://academy.amnesty.org/learn/signin>
- Вопросы, предлагаемые для обсуждения:**
1. Вопросы реализации Указов государственного уровня.
  2. Организация учебного процесса в 9-10-11 классах по новой программе.
  3. Методы формирования гражданской идентичности.
  4. Организация мероприятий по обогащению духовного мира и формированию нравственности учащихся.
  5. Особенности использования цифровых технологий.
  6. Работа с учебными материалами с использованием указанных сайтов.
  7. Задачи формирования предметных компетентностей.
  8. Разное: уточнение тем мероприятий, конференций, классных часов и круглых столов.

Б.КОЗУБАЕВА,
старший научный сотрудник лаборатории социально-гуманитарного образования КАО, тел.: 0777 500 406 (whatsapp)

Кыргыз Республикасынын Президенти С.Н. Жапаровдун 2021-жылдын 29-январындагы №1 «Инсандын руханий-адеп-ахлактык өнүгүүсү жана дене тарбиясы жөнүндө» Жарлыгынын ырааттуу уландысы 2022-жылдын 21-майындагы «Улуттук нарк жөнүндө» Жарлыгы болду.

Жарлыкта «Жаңы технологиялардын ай-дыңы менен ааламдашуунун ченгээлине кирип, өзөгүбүздү жана тамырыбызды жоготуп албашыбыз үчүн адилеттүүлүккө жана акыйкаттуулукка негизделген нарктуу коомду куруу» мамлекеттик ички саясаттын эң маанилүү багыты катары белгиленди.

Кыргыз Республикасынын Президентинин Жарлыгын аткаруу максатында коомчулуктун, билим берүү жана илим, маданият чөйрөсүнүн өкүлдөрүн, бардык кызыкдар тараптарды тартуу менен 2022-жылдын 1-сентябрына чейин Улуттук наркты сактоо жөнүндө улуттук программаны иштеп чыгуу, анда «нарк маселесинде диний ишенимдердин жана каада-салттын баалуулуктарын бири-бирине карама-каршы койбоо» сунуш кылынды.

Кыргыз Республикасынын Президенти Садыр Жапаров 2022-жылдын 8-июнунда «Кыргыз Республикасынын жалпы билим берүү уюмдарында «Диндердин өнүгүү тарыхы» предметин киргизүү жөнүндө» Жарлыкка кол койду.

Кыргыз Республикасы светтик мамлекет болуп саналат, жарандардын дин тутуу жана ишеним эркиндигине болгон укуктарын ишке ашырууга кепилдик берет, диний уюмдарга карата бейтараптуулукту сактайт, диний чөйрөдөгү процесстерди натыйжалуу укуктук жөнгө салууну жана коомдук коопсуздукту камсыз кылат.

Мамлекеттик билим берүү уюмдарында билим берүүнүн светтик мүнөзүн камсыз кылуу – мамлекеттик билим берүү системасын уюштурууда, бул билим берүүнүн мазмунун аныктоодо мамлекеттин өзгөчө укугу, бул процесске диний уюмдардын кийлигишүүсүнө жол бербөө, диний билим берүү жана үгүт иштерин алып салуу.

Кыргызстанда бир дагы дин мамлекеттик же милдеттүү деп эсептелбейт, дин жана бардык диний ишенимдер мамлекеттен бөлүнгөн, диний бирикмелердин жана дин кызматкерлеринин мамлекеттик органдардын ишине кийлигишүүсүнө тыюу салынган.

Мектептердин дин таанууну камтыган "Диндердин өнүгүү тарыхы" предметинин программаларында өлкөлөрдүн тарыхый, маданий жана социалдык өнүгүүсүндөгү диндердин ролу ачылып берилет. Дин жөнүндө сүйлөшүү бейтарап, объективдүү жана тең салмактуу окутулууга тийиш.

Билим берүү процессин жүргүзгөн билим берүү уюму диний жактан бейтарап болуп саналат жана динге тигил же бул мамилени калыптандыруу максатын көздөбөйт. Бул светтик билим берүү, светтик мектеп түшүнүгүнүн негизин түзөт.

Кыргыз мамлекетинин светтик конституциялык принциби мамлекеттин диний бирикмелерден бөлүнүшүн камсыздайт, бирок мамлекеттик бийлик органдарынын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын ишин диний уюмдардын иши менен алмаштырууга жол бербейт. Ошону менен бирге, жарандардын билимге болгон муктаждыктарын канааттандыруу маселелери боюнча мамлекеттик бийлик органдарынын жана жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдарынын билим берүү чөйрөсүндөгү диний уюмдар менен өз ара аракеттенүүсүнө тоскоолдук кылбайт. Мындай өз ара аракеттенүү, кызматташуу көптөгөн азыркы демократиялык светтик мамлекеттерде кеңири таралган практика болуп саналат.

Дин олуттуу моралдык-этикалык мааниге ээ болгон элдин руханиятынын ажырагыс бөлүгү болуп саналат. Анын үстүнө дүйнөлүк диндерге кайрылуу биздин мамлекетти мекендеген элдердин моралдык умтулууларынын, этикалык нормаларынын айырмасын гана эмес, жалпылыгын да көрсөтөт.

Мектептерде "Диндердин өнүгүү тарыхы" предметин окутуу жаштарда диний толеранттуулукту калыптандыруу үчүн да өтө зарыл нерсе. Өзүнүн жана башкалардын диний маданияты жөнүндө билимдин аздыгы дин жөнүндө бир жактуу пикирлерге, стерео-

типтик ой жүгүртүүгө, кээде динге ишенгендердин диний практикасын чечмелөөдө жана баалоодо агрессивдүүлүккө жана адекваттуу эмес мамилеге алып келет. Бирок билимдин сапаты, албетте, бул предметти окутуунун сапатына көз каранды. Мугалим билимди гана эмес, ар бир салттуу диндин бай тарыхы, маданий мурасы тууралуу маалымат берип, аларды урматтоого татыктуу деген ойду жеткире билүүсү маанилүү.

Түрдүү адистиктеги мугалимдер өз иштеринде дайыма диний мүнөздөгү маселелерди камтыган проблемаларга туш болууда. Мындай маселелер тарых, дүйнөлүк көркөм маданият, адабият сабактарында гана эмес, география, биология, астрономия сабактарында да кездешүүдө. Бул суроолорго бирөөлөрдүн диний ынанымдарына шек келтирбестен, бир жактуу эмес жоопторду берүү керек.

Ошондуктан мектептерде "Дин маданиятынын тарыхы" предметин киргизүү зарылдыгы пайда болду. Албетте бул курс зор кызыкчылыктарды пайда кылат, анткени дин маданияттын өзөктүк элементтеринин бири болуп саналгандыктан, ал ата мекендик жана дүйнөлүк тарыхтын ажырагыс бөлүгү болуп саналат. Аталган курстан алынган билимдер элдердин жана диндердин ортосундагы өз ара түшүнүшүнү калыптандырууга чоң салым кошо алат.

Диний көз караштардын өнүгүү проблемасына объективдүү жана урматтоо менен мамиле – бүгүнкү күндөгү светтик мектептердеги гуманитардык билим берүүнүн маанилүү милдеттеринин бири.

НОРМАТИВДИК ДОКУМЕНТТЕР

- Кыргыз Республикасынын Конституциясы (2021-ж.);
- Кыргыз Республикасынын "Билим берүү жөнүндө" Мыйзамы (2003-ж.);
- Кыргыз Республикасынын "Дин тутуу эркиндиги жана диний уюмдар жөнүндө" Мыйзамы (2008-жылдын 31-декабры, N282);
- Кыргыз Республикасынын «Эркектер менен аялдардын бирдей укуктарынын жана бирдей мүмкүнчүлүктөрүнүн мамлекеттик кепилдиктери жөнүндө» Мыйзамы (2008-жылдын 4-августу, №184);
- Кыргыз Республикасынын Президентинин "Инсандын руханий, адеп-ахлактык өнүгүүсү жана дене тарбиясы жөнүндө" Жарлыгы (2021-ж.);
- Кыргыз Республикасынын Президентинин "Кыргыз Республикасынын жалпы билим берүү уюмдарына "Диндердин өнүгүү тарыхы" предметин киргизүү жөнүндө" Жарлыгы (2022-ж.);
- Кыргыз Республикасынын Президентинин "Улуттук нарк жөнүндө" Жарлыгы (2022-ж.);
- 2018–2040-жылдары Кыргыз Республикасын өнүктүрүүнүн улуттук стратегиясы;
- Кыргыз Республикасында 2021–2040-жылдарда билим берүүнү өнүктүрүү программасы;
- 2021–2026-жылдары Кыргыз Республикасынын диний чөйрөдөгү мамлекеттик саясатынын Концепциясы;
- Кыргыз Республикасынын мектептик жалпы билим берүүнүн мамлекеттик билим берүү стандарты (2022-ж.);
- Кыргыз Республикасынын жалпы билим берүүчү мектептери үчүн 2022-2023-окуу жылына базистик окуу планы.
- "Диндердин өнүгүү тарыхы" предмети боюнча жалпы билим берүү уюмдарынын 7-8-9-класстары үчүн предметтик стандарт;
- "Диндердин өнүгүү тарыхы" предмети боюнча жалпы билим берүү уюмдарынын 7-8-9-класстары үчүн окуу программасы.

ПРЕДМЕТТИ ОКУТУУНУН ӨЗГӨЧӨЛҮКТӨРҮ

Билим берүү системасындагы жана республиканын социалдык-экономикалык өнүгүүсүндөгү өзгөрүүлөрдү эсепке алып, жалпы билим берүүчү мектептердин окуу планына 7-9-класстарда "Диндердин өнүгүү тарыхы" предмети киргизилип жатат. "Диндердин өнүгүү тарыхы" предмети 2022-2023-окуу жылынан тарта Кыргызстандын мектептеринде 9-класстан баштап милдеттүү түрдө киргизүү менен башталат.

2022-2023-окуу жылында "Диндердин өнүгүү тарыхы" предмети базистик окуу пла-

ДИНДЕРДИН ӨНҮГҮҮ ТАРЫХЫ

нында белгиленген окуу убактысынын чегинде жүргүзүлөт. "Диндердин өнүгүү тарыхы" окуу предмети 9-класстарда предметтик стандарт жана окуу программаларына ылайык жумасына 1 саат окутулат.

7-8-класстарда диндердин өнүгүү тарыхы предмети боюнча сабактар жаңы предметтик стандартка, окуу программасына ылайык сынак иретинде окуу китебинин материалдары жарыяланып, 2022-2023-окуу жылынан тартып Кыргыз Республикасындагы пилоттук мектептерде сынак өткөрүлө баштайт.

"Диндердин өнүгүү тарыхы" предмети-нин негизги максаты – окуучуларда дүйнөлүк диндердин пайда болуу, өнүгүү жана иштөө тарыхы, алардын коомго тийгизген таасири жөнүндө билимдерди калыптандыруу; адеп-ахлактын, ыймандын жана диндин, адамдын жана коомдун жашоосундагы маанисин түшүнүү; конфессиялар аралык диалогду куруу жана адеп-ахлактык жактан өзүн-өзү өркүндөтүү, руханий жактан өзүн-өзү өнүктүрүү жөндөмдүүлүгү; ар түрдүү маданияттардын, улуттардын, ишенимдердин, социалдык топтордун өкүлдөрү менен позитивдүү өз ара аракеттенүү көндүмдөрү; радикалдашууга жана диний кагылышууларга каршы турууга даяр болуусу.

"Диндердин өнүгүү тарыхы" предмети диндердин тарыхындагы көрүнүштөргө жана фактыларга кандайдыр-бир бааларды жана мүнөздөмөлөрдү берүү менен коштолбогон, маалыматтык формада берүүгө багытталган. Окуу материалдары менен иштөөдө маданият таануучулук мамилелер колдонулат, ал бир предметтин ичинде уруулук, улуттук жана дүйнөлүк диндерди окуп-үйрөнүүдөгү оптималдуу жол болуп саналат.

Кыргыз элинин диний ишенимдеринин тарыхын окуп-үйрөнүүгө көбүрөөк убакыт бөлүнөт, анткени, дин маданияты – маданий каада-салттардын пайдубалын түзгөндөрдүн өзөктүүлөрүнүн бири болуп саналат. Өз тарыхынын жана маданиятынын негиздерин билбей туруп жарандыкка, патриотизмге, гуманисттик жана демократиялык баалуулуктарга тарбиялоо мүмкүн эмес.

Предметти окутуу, окуу китептерин же окуу материалдарын даярдоо мамлекеттик билим берүү стандартынын, предметтик стандарттын, окуу планынын, окуу китептерин, окуу-методикалык комплекстерди даярдоого конкурс жөнүндө жобонун негизинде мектептик билим берүүнүн дидактикалык жана методикалык талаптарын, бардык жол-жоболук нормаларды сактоо менен жүргүзүлөт.

СУНУШТАЛУУЧУ КОШУМЧА ОКУУ-МЕТОДИКАЛЫК МАТЕРИАЛДАР

Кыргыз Республикасынын Коопсуздук Кеңешинин 2014-жылдын 3-февралындагы чечими менен Жалпы орто билим берүүнүн окуу планына "Дин маданиятынын тарыхы" курсун киргизүү сунуш кылынган.

Кыргыз Республикасынын билим берүү жана илим министрлигинин тапшырмасы менен Кыргыз Республикасында "Дин маданиятынын тарыхы" курсун окутуу боюнча предметтик стандарты иштелип чыккан.

"Дин маданиятынын тарыхы" боюнча предметтик стандарт Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2014-жылдын 21-июлундагы №403 «Кыргыз Республикасынын жалпы мектептик билим берүүнүн мамлекеттик стандартын бекитүү жөнүндө» токтомуна өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу» Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн 2017-жылдын 30-августундагы №544 токтомуна ылайык түзүлдү.

"Дин маданиятынын тарыхы" боюнча окуу китеби Кыргыз Республикасынын Коопсуздук Кеңешинин 2014-жылдын 3-фев-

ралындагы чечими, Кыргыз Республикасынын билим берүү жана илим министрлигинин тапшырмасы менен даярдалып, үч жолу 2015-2016-окуу жылында 10 мектептен, 2016-2017-окуу жылында 20 мектептен жана 2017-2018-окуу жылында 56 мектептен сынактан өткөн.

Кыргыз Республикасынын Президентини С.Н.Жапаровдун Жарлыгында 9-класстар үчүн мурда иштелип чыккан «Дин маданиятынын тарыхы» боюнча окуу-методикалык комплексин жаңы диндердин өнүгүү тарыхы аталышта толуктап иштеп чыгуу, экспертиза жүргүзүү жана басып чыгаруу тапшырылды.

Окутуунун формасы окуу-методикалык комплексин түзүүгө мүмкүнчүлүк берет. Сабактарда мугалим окуучулардын даярдык деңгээлине жараша түрдүү окуу китептерди, репродукцияларды, фото, аудио жана видеоматериалдарды, адабий, философиялык жана публицистикалык эмгектерди колдонушу мүмкүн. Курстун программасын окутуунун жүрүшүндө музейлерге, мечиттерге, медреселерге, түрдүү диний конфессиялардын храмдарына экскурсияларды уюштуруу сунуш кылынат.

Жалпы билим берүүчү уюмдарда диндердин өнүгүү тарыхы курсун өздөштүрүүнүн методикалык негизи окуучулардын жигердүү таанып билүүчүлүк ишмердүүлүктөрүн уюштуруу аркылуу инсандык, метапредметтик жана предметтик билимдердин натыйжаларына жетүүнү камсыз кылуучу системалык-ишмердүүлүк өнүт болуп саналат. Окуу программаларын түзүүчүлөрдүн эң маанилүү милдеттеринин бири – окуучулардын адамзаттын эң байыркы доордон тартып биздин күндөргө чейинки дин маданиятынын тарыхынын жалпылыгын, бирдиктүүлүгүн цивилизациялык өнүгтө түшүнүүсүн калыптандыруу. Бул өспүрүмдөрдүн ой жүгүртүүсүн, чыгармачыл жана аналитикалык көз карашта кабыл алуусун өнүктүрүү үчүн өтө маанилүү болуп саналат.

Программадагы бөлүктөрдү жана темаларды окуп-үйрөнүүгө бөлүнгөн убакыт болжолдуу болуп саналат. Мугалим окуу жылынын чегинде окуучулардын жаштык өзгөчөлүктөрүн жана таанып-билүү мүмкүнчүлүктөрүн эсепке алуу, курстардын ортосундагы бөлүнгөн сааттардын катнашын сактоо менен айрым темаларга жана бөлүктөргө бөлүнгөн сааттын санын өзгөртө алат.

Кыргыз элинин диний маданиятынын тарыхын окуп-үйрөнүүгө көбүрөөк убакыт бөлүнөт, анткени, дин маданияты – маданий каада-салттардын пайдубалын түзгөндөрдүн өзөктүүлөрүнүн бири болуп саналат. Өз тарыхынын жана маданиятынын негиздерин билбей туруп жарандыкка, патриотизмге, гуманисттик жана демократиялык баалуулуктарга тарбиялоо мүмкүн эмес.

Төмөнкү маселелерди талкуулоо сунушталат:

- Кыргыз Республикасынын Президенти С.Н. Жапаровдун 2022-жылдын 8-июнундагы «Кыргыз Республикасынын жалпы билим берүү уюмдарында «Диндердин өнүгүү тарыхы» предметин киргизүү жөнүндө» Жарлыгы жөнүндө талкуулоо өткөрүү;
- Кыргыз Республикасынын Президенти С.Н. Жапаровдун 2022-жылдын 21-майындагы «Улуттук нарк жөнүндө» Жарлыгы боюнча класстык сааттарды өткөрүү жөнүндө;
- "Диндердин өнүгүү тарыхы" предметин окутууга керектүү документтерди даярдоо жана колдонуу;
- "Диндердин өнүгүү тарыхы" предмети боюнча сабактарда интернетти жана мульти-медиалык технологияларды колдонуу;
- Тематикалык пландаштыруу.

21 мая 2022 года Президентом Кыргызской Республики С.Н. Жапаровым подписан Указ «О национальной традиции». Представление национальных традиций как достояние народа последовательно вытекает из Указа Президента Кыргызской Республики «О духовно-нравственном развитии и физическом воспитании личности» от 29 января 2021 года №1.

В указе отмечено, что «в целях сохранения и развития национальной самобытности народа в условиях глобализации и новых технологий, создания традиционного общества, основанного на принципах права и справедливости» определено важнейшее направление внутренней политики государства.

Во исполнение Указа Президента Кыргызской Республики с привлечением представителей общественности, образования, науки и культуры и всех заинтересованных лиц дано задание разработать до 1 сентября 2022 года национальную программу по сохранению национального значения, которая «объединяет ценности религиозных верований и традиций в ценностном вопросе, чтобы не противоречить друг другу».

8 июня 2022 года Президент Кыргызской Республики С.Н.Жапаров подписал Указ «О введении в общеобразовательных организациях Кыргызской Республики предмета "История развития религий"».

Кыргызская Республика – светское государство, гарантирует реализацию прав граждан на свободу вероисповедания и убеждений, сохраняет нейтралитет по отношению к религиозным организациям, обеспечивает эффективное правовое регулирование процессов в религиозной сфере и общественную безопасность.

Светский характер образования провозглашен в Конституции и ряде законов Кыргызской Республики. Суть светского характера образования как основополагающего принципа государственной политики в области образования, состоит в том, что государственная система образования и воспитания не преследует цели формирования того или иного отношения к религии.

В Кыргызстане ни одна религия не является государственной или обязательной, религия и все культы отделены от государства, вмешательство религиозных объединений и служителей культов в деятельность государственных органов запрещено.

Роль религий в историческом, культурном и социальном развитии стран раскрывается в школьных программах по предмету история развития религий. Разговоры о религии должны преподаваться нейтрально, объективно и взвешенно.

Конституционный принцип светскости кыргызского государства закрепляет отделение государства от религиозных объединений, но не допускает подмены деятельности органов государственной власти и местного самоуправления деятельностью религиозных организаций. В то же время он не препятствует взаимодействию органов государственной власти и местного самоуправления с религиозными организациями в области образования по вопросам удовлетворения образовательных потребностей граждан. Такое взаимодействие, сотрудничество является общепринятой практикой во многих современных демократических светских государствах.

Религия является неотъемлемым компонентом духовности народа, имеющим значимое нравственное и этическое значение. Тем более, что обращение к мировым религиям показывает не только различие, но и общность нравственных устремлений, этических норм народов, населяющих наше государство.

Преподавание предмета история развития религий в школах также очень необходимо для формирования религиозной толерантности у молодежи. Незнание своей и чужой религиозной культуры приводит к одностороннему суждению о религии, стереотипному мышлению, а иногда и к агрессивности и неадекватному отношению в интерпретации и оценке религиозных практик верующих. Но качество образования, безусловно, зависит от качества преподавания предмета. Важно, чтобы учитель не только передавал знания, но и доносил информацию о богатой истории и культурном наследии каждой традиционной религии и мысль о том, что они заслуживают уважения.

Учителя разных специальностей в своей работе постоянно сталкиваются с проблемами, затрагивающими вопросы религиозного характера. Вопросы возникают не только на уроках истории, литературы, но и на уроках географии, биологии, астрономии. Эти проблемы нужно решать, не оскорбляя религиозных чувств, не давая крайних оценок.

Именно поэтому возникла необходимость введения в общеобразовательные школы самостоятельного предмета история развития религий. Этот курс вызывает сегодня заслуженный интерес, потому что религия, будучи структурообразующим элементом культуры, представляет собой неотъемлемую часть отечественной и всемирной истории. Знание данного курса вносит вклад в процесс установления взаимопонимания между народами.

Предмет история развития религий нацелен на то, чтобы рассматривать феномены и факты истории религии в информативной форме без оценок и характеристик. При работе с историческим материалом используется также сочетание историко-

хронологического и культурно-географического подходов, что оптимально при изучении племенных, национальных и мировых религий в рамках одного курса.

Объективный и уважительный подход к проблеме развития религиозных взглядов является сегодня одной из важных задач гуманитарного образования в светской школе.

НОРМАТИВНЫЕ ДОКУМЕНТЫ

- Конституция Кыргызской Республики (2021 г.);
- Закон Кыргызской Республики «Об образовании» (2003 г.);
- Закон Кыргызской Республики «О свободе вероисповедания и религиозных организаций в Кыргызской Республике» от 31 декабря 2008 года №282;
- Закон Кыргызской Республики «О государственных гарантиях равных прав и равных возможностей для мужчин и женщин» от 4 августа 2008 года №184;
- Указ Президента Кыргызской Республики «О духовно-нравственном развитии и физическом воспитании» (2021 г.);
- Указ Президента Кыргызской Республики “О введении в общеобразовательных организациях Кыргызской Республики предмета "История развития религий" (2022 г.);
- Указ Президента Кыргызской Республики «О национальной традиции» (2022 г.);
- Национальная стратегия развития Кыргызской Республики на 2018–2040 годы;
- Программа развития образования в Кыргызской Республике на 2021–2040 годы;

ИСТОРИЯ РАЗВИТИЯ РЕЛИГИЙ

- Концепция государственной политики Кыргызской Республики в религиозной сфере на 2021–2026 годы;
- Государственный образовательный стандарт школьного общего образования Кыргызской Республики (2022 г.);
- Базисный учебный план для общеобразовательных школ Кыргызской Республики.
- Предметный стандарт по предмету История развития религий для 7-8-9 классов общеобразовательных организаций Кыргызской Республики;
- Учебные программы по предмету история развития религий для 7-8-9 классов общеобразовательных организаций Кыргызской Республики.

ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ ПРЕДМЕТА

С учетом изменений в системе образования и социально-экономического развития республики планируется вводить предмет история развития религий в учебные планы общеобразовательных школ в 7-9 классах. В 2022-2023 учебном году данный предмет будет введен в школах Кыргызстана в 9-м классе.

В 2022-2023 учебном году предмет история развития религий будет проводиться в рамках учебного времени, установленного базисным учебным планом. Предмет история развития религий будет проводиться в 9-х классах в соответствии с предметными стандартами и учебными планами по 1 часу в неделю.

В 7-8 классе предмет история развития религий будет преподаваться в соответствии с новым предметным стандартом, учебной программой после апробации учебников. Учебники будут изданы и направлены на апробацию в пилотные школы Кыргызской Республики.

Цель предмета история развития религий: сформировать знания об истории возникновения, развития и функционирования мировых религий, их влияния на общество; понимание о значимости нравственности, веры и религии в жизни человека и общества; умения выстраивать межконфессиональный диалог и способность к нравственному самосовершенствованию, духовному саморазвитию; навыки позитивного взаимодействия с представителями разных культур, национальностей, верований, социальных групп; готовность проявлять противодействие радикализации и религиозным конфликтам.

Предмет история развития религий направлен на изложение явлений и фактов истории религий в содержательной форме без каких-либо оценок и характеристик. В работе с учебными материалами используется культурологический подход, что является оптимальным способом изучения племенных, национальных и мировых религий в рамках одного предмета.

Время, отводимое в программе на изучение разделов и тем, является примерным. Учитель может изменять количество часов на отдельные темы и разделы в пределах учебного года с учетом возрастных и познавательных возможностей учащихся, сохраняя общие пропорции в соотношении часов между курсами.

На изучение ислама, в том числе, истории религиозных взглядов кыргызского народа, отводится больше времени, т. к. ислам в Кыргызстане – один из ведущих религий в стране. Без знания основ собственной истории и культуры невозможно воспитание гражданственности, патриотизма, приверженности к гуманистическим и демократическим ценностям.

Преподавание учебного предмета или курса, подготовка учебников или учебных материалов ведется на основе государственного образовательного стандарта, предметного стандарта, учебной программы, положений о конкурсе подготовки учебников, учебно-методических комплексов, учитывающие дидактические и методические требования школьного образования, с соблюдением всех процедурных норм.

ДОПОЛНИТЕЛЬНЫЕ УЧЕБНО-МЕТОДИЧЕСКИЕ МАТЕРИАЛЫ

Решением Совета безопасности Кыргызской Республики от 3 февраля 2014 года рекомендовано ввести в учебную программу общего среднего образования курс история религиозной культуры.

По заданию Министерства образования и науки Кыргызской Республики разработан предметный стандарт преподавания курса "История религиозной культуры".

Предметный стандарт по Истории религиозной культуры создан в соответствии с Постановлением Правительства КР от 30 августа 2017 года №544 о внесении изменений в Постановление Правительства КР от 21 июля 2014 года №403 «Об утверждении Государственного стандарта общего школьного образования Кыргызской Республики».

Учебник по "Истории религиозной культуры" подготовлен согласно решению Совета Безопасности Кыргызской Республики от 3 февраля 2014 года, приказу Министерства образования и науки Кыргызской Республики.

Апробация учебника проводилась трижды: в 2015-2016 учебном году в 10 школах, в 2016-2017 учебном году в 20 школах и в 2017-2018 учебном году в 56 школах Кыргызской Республики.

Указом Президента Кыргызской Республики предписано завершить разработку, экспертизу и издание ранее разработанного учебно-методического комплекса по предмету история религиозной культуры под новым названием История развития религий для 9-х классов.

Форма обучения позволяет создать обширный учебно-методический комплекс, оставляя большую свободу для творчества учителя. На занятиях возможно использование различных учебных пособий, репродукций, фото, аудио и видеоматериалов, литературных, философских и публицистических произведений в зависимости от уровня подготовленности учащихся. В ходе изучения программы курса рекомендуется организовывать экскурсии в музеи, мечети, медресе, церкви, храмы различных религиозных конфессий. Особое внимание следует уделить компетентностному подходу – самостоятельной работе с источниками и литературой, сопоставлению и анализу информации, тематическим сообщениям и рефератам. Для этого предусмотрен резерв времени.

Вопросы для обсуждения:

- Пути реализации Указа Президента Кыргызской Республики С.Н.Жапарова от 8 июня 2022 года «О введении предмета «История развития религий» в общеобразовательных организациях Кыргызской Республики»;
- О проведении классных часов «О национальной традиции»;
- Подготовка и использование документов, необходимых для преподавания предмета «История развития религий»;
- Использование интернета и мультимедийных технологий на уроках предмета «История развития религий»;
- Тематическое планирование.

М.ИМАНКУЛОВ,
к.п.н., доцент, зав. лабораторией социально-гуманитарного образования, тел.: +(0312) 62 23 49

Коомдук-педагогикалык жана илимий-популярдуу басылма.
1953-жылы 7-апрелде негизделген.

Башкы редактор:

Кубат ЧЕКИРОВ

Тел.: 62-04-86

ТЕЛЕФОНДОР:

Башкы редактордун орун басары,
реклама маалымат борбору: 62-04-81
Эсеп-кысап бөлүмү: 62-11-95

Башкы редактордун орун басары: 62-04-68
Кабарчылар: 62-11-96
Компьютердик бөлүм: 62-04-93

Гезит ээси: КР Билим берүү жана илим министрлиги. Индекс 68411. Катталуу күбөлүгү №166363-3301-М-е
Гезит «ММК колдоо борбору» фондунун басмаканасында басылды. Буйрутма №1051 Нускасы: 7820 даана.

БИЗДИН ДАРЕК:

720040 Бишкек шаары,
Тыныстанов көчөсү, 257.
E-mail: kutbilims@mail.ru

www.kutbilim.kg